

Eindverslag der Commissie van Rapporteurs over de Indische begrooting voor 1898 en invoering opium-regie.

In verband daarmee werd in eene afdeeling gewezen op een adres volgens de dagbladen aan de Indische Regeering door de Handelsvereniging te Soerabaja gericht, waarin geklaagd wordt over sterke uitbreiding der speelzucht onder Europeanen en daarmee gelijkgestelden en ook onder de inlandsche bevolking.

Veeleer dan uitbreiding lag geleidelijke opheffing der speel-pacht in de roeping der Regeering, of althans vervanging van de pacht door een licentie; daarmee zoude moeten worden begonnen waar de pacht weinig opbrengt, zooals te Benkoelen (f 300), op Timor (f 792), Z. en O. afdeeling van Borneo (f 2076), Menado (f 6120). (Zie Koloniaal Verslag van 1896, Bijlage RR).

In aanmerking nemende dat, zooals in genoemd adres wordt aangevoerd, de opbrengst op geheel Java nog geen 2 ton, en op de Buitenbezittingen tot en met 1896 ongeveer f 480 000 bedroeg, achtte men het geen onmogelijken eisch het verkeerde beginsel van belasting-verpachting op dit gebied geleidelijk te laten varen. Wanneer het kwaad en daarmee de opbrengst toeneemt, wordt de opoffering voor den fiscus zooveel moeilijker.

Andere leden meenden dat, nu het kwaad eenmaal bestaat, de Regeering wel doet, maatregelen van controle te nemen.

Sommigen, de uitbreiding der speel-pacht afkeurende, meenden dat, nu men bij het opiumdebet het beginsel van verpachting had laten varen, er toe zou moeten worden overgegaan, ook de overige verpachtingen, die daarmee dikwerf verband houden, geleidelijk te doen vervallen.

25a. In de Memorie van Antwoord deelt de Minister mede, dat hij den Gouverneur-Generaal nadere inlichtingen heeft gevraagd omtrent het stadium, waarin zich de invoering der hoofdelijke belasting ter Westkust van Sumatra bevindt. Hij was „die inlichtingen met elke mail wachtende”. Zijn zereeds ontvangen? Zoo ja, kan de inhoud aan de Kamer worden medegedeeld?

Ook dezerzijds had de aandacht getrokken wat vermeld staat op bladz. 15 van het Koloniaal Verslag van 1897, dat namelijk terwijl in enkele streken de invoering eener geldelijke belasting met gelijktijdige intrekking van de gouvernements-koffiecultuur billijk werd gevonden, elders daartegen met min of meer klem bezwaren werden geopperd.

Middelen in Nederland.

1. *Verkoop van koffie.* In eene afdeeling gaf een lid zijne verwondering te kennen, dat de Minister bij de laatste veiling de koffie niet ophield, toen de prijzen zoo laag liepen. Zij was toch door de makelaars ruim 8 cent hooger geraamd. De Minister KEUCHEMUS heeft dit indertijd met goeden uitslag gedaan.

Daartegen voerden anderen aan, dat die Minister dat gedaan had bij rijzende markt, terwijl nu de markt dalende was. Te recht had de tegenwoordige Minister geantwoord, dat het ophouden der koffie vroeger al eens geleid had tot verlies, daar later de prijzen nog meer daalden. Met den Minister waren deze leden van oordeel, dat de Regeering niet moet speculeeren. Nog werd hierbij opgemerkt, dat de tegenwoordige prijs nade laatste daling nog niet bijzonder laag was. De daling van het artikel is te wijten aan den grooten voorraad en de daling in prijs van de Santos-koffie.

De Commissie van Rapporteurs teekent hierbij aan, dat volgens dagbladberichten op de laatste koffieveiling te Batavia — vermoedelijk op last des Ministers — ongeveer 8200 pikols werden opgehouden.

Invoering van de opiumregie op Java en Madura.

Een aantal leden juichte dit voorstel warm toe, al erkenden zij, dat daaraan schaduwzijden verbonden zijn, zoodat bij voorbeeld voorshands van eene belangrijke uitbreiding der verboden kringen wel geen sprake zal kunnen wezen.

Voor Lombok hadden velen liever een geheel verbod van opiumgebruik gezien, zoodat het geheele eiland tot een verboden kring ware gemaakt. Het verbod, dat onder het vorstenbestuur had bestaan, had naar hunne zienswijze moeten worden hersteld. Onderscheidene leden verklaarden nochtans in de genomen be-

slissing te willen berusten, erkennende, dat daarop thans moeilijk kan worden teruggekomen.

In eene afdeeling stelde men bepaald de vragen: Wat is de bedoeling met de invoering der opiumregie? Is het doel om daardoor het gebruik van opium te doen verminderen en vervallen? Of wilde men er alleen een einde aan maken, dat de opiumpacht in handen der Chineezers kwam?

Van eene andere zijde achtte men al veel gewonnen door de pacht uit handen der Chineezers te nemen, die de bevolking uit winstbejag verleidden tot gebruik van opium. Voor sommige inlanders is het schuiven eene passie geworden; de regie wil dit beperken en tegengaan, maar dit moet geleidelijk geschieden.

Naar dit gevoelen ware het onverstandig het gebruik van opium eensklaps geheel te verbieden.

Vastgesteld 13 December 1897.

SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE
VAN ALPHEN.

PIJNACKER HORDIJK

SASSEN.

ALBERDA VAN EKENSTEIN.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over:

- 1°. de ontwerpen van wet tot vaststelling der begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1898; en
- 2°. het ontwerp van wet tot verhooging der begrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1898 ten behoeve van de invoering van de opium-regie op Java en Madura, alsmede op Lombok.

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Algemeene beschouwingen.

1. Ten aanzien van hetgeen in het Voorloopig Verslag voorkomt met betrekking tot het Koloniaal Verslag kan de ondergeteekende slechts herhalen, dat het mogelijke worden zal worden gedaan om de bewerking te bespoedigen. De in eene der afdeelingen voorgestane meening dat het Koloniaal Verslag niet te veel in bijzonderheden moet afdalen, is ook de ondergeteekende toegedaan. Op de onder zijn beheer vastgestelde reeds verschenen en nog ter perse zijnde gedeelten is dan ook reeds het streven toegepast om, door eene goede schifting van wat meldenswaardig kan worden geacht en hetgeen, als van minder belang, behoort te worden ter zijde gelaten, de verslag-mededeelingen in te krimpen. Op die wijze, en verder door den tekst te ontlasten van statistische gegevens, welke voegzaam naar de bijlagen kunnen worden overgebracht, zal het middel te vinden zijn om den omvang van het Koloniaal Verslag binnen redelijke grenzen te houden, ondanks op zoo velerlei gebied — niet het minst in de richting der werkzaamheid van den particulieren ondernemingsgeest — mededeelingen zijn te doen, waarvan vroeger luttel of in 't geheel geen sprake behoefde te zijn.

2. Aangenaam was het den ondergeteekende uit het Voorloopig Verslag te ontwaren dat vele leden hem met ingenomenheid als Minister van Koloniën hadden zien optreden; hij hoopt de van hem gekoesterde verwachtingen niet geheel te zullen beschamen.

Alvorens hij zich positief kan uitlaten over de hervormingen, die hij vroeger aanbeval en waarvan hij nog voorstander is, zal hem eenige tijd moeten gelaten worden. Men kan toch niet verlangen dat een Minister, die slechts weinige maanden zijn ambt bekleedt, over de gewichtigste beginselen van Regeeringsbeleid zijn oordeel uitspreekt voordat hij de daarover handelende stukken, welke aan zijn Departement aanwezig zijn, gelezen en bestudeerd en zoo noodig daarover met de Indische Regeering van gedachten gewisseld heeft.

Eindverslag der Commissie van Rapporteurs over de Indische begrooting voor 1898 en invoering opium-regie.

Om goede maatregelen voor te stellen is goede voorbereiding noodig en deze kost tijd. Liet de ondergeteekende die voorbereiding achterwege, dan zou hij zich terecht het verwijt van vluchtigheid op den hals halen en de nadeelige gevolgen daarvan, vertraging onder andere, zouden niet uitblijven.

Als hij dus bij de behandeling van de begrooting in de Tweede Kamer niet doortastender is opgetreden ten aanzien van decentralisatie en heerendiensten, is de oorzaak daarvan alleen daarin gelegen, dat de tijd voor „optreden” toen nog niet was aangebroken. Gaarne wil hij de verzekering geven dat, wanneer bij het nemen van maatregelen conflict mocht bestaan tusschen de belangen der Europeesche industrie en de belangen en rechten der inlandsche bevolking, aan de laatsten de voorrang zal worden gegeven. Recht en billijkheid eischen dat.

a. Inderdaad heeft de vorige Minister van Koloniën uit Indië een voorstel ontvangen betreffende de wijziging van sommige artikelen van het Regeeringsreglement; de voorgestelde wijzigingen waren vergezeld van eene toelichting, die hem geenszins voldoende voorkwam om daarop eene voordracht aan de Staten-Generaal te kunnen gronden. Het behoeft dus niet te bevreemden dat die Minister eene nadere voorbereiding in Indië noodig achtte, toen hij bespeurde dat zulks onontbeerlijk was om de herziening van het Regeeringsreglement tot een goed einde te brengen. Voor zijne eigene voornemens ten opzichte van dit punt meent de ondergeteekende te mogen verwijzen naar zijn antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer. Hij heeft dit onderwerp nog niet ter hand kunnen nemen.

Wat betreft de instructie van den Gouverneur-Generaal is de ondergeteekende het gevoelen toegedaan van zijn voorganger, namelijk dat — nu eene wijziging van het Regeeringsreglement in uitzicht is — eene herziening van die instructie eerst met vrucht onder handen kan genomen worden als de wijziging van het Regeeringsreglement is tot stand gekomen. De instructie van den Gouverneur-Generaal acht de ondergeteekende ongechikt voor publicering; welk nut die publicering zou hebben is hem niet duidelijk.

b. Het doet den ondergeteekende leed dat zijne uitlatingen in de Tweede Kamer omtrent decentralisatie bij onderscheidene leden der Eerste Kamer teleurstelling hebben gewekt; hij gelooft echter daartoe geen aanklading te hebben gegeven. Zou die teleurstelling niet eerder daaraan zijn toe te schrijven dat men van den ondergeteekende meer verwachtte dan hij nu reeds kan geven?

Den ondergeteekende heeft namelijk inderdaad de tijd ontbroken om behoorlijk over het niet zoo eenvoudige vraagstuk van de praktische toepassing der decentralisatie in Nederlandsch-Indië na te denken en om den daarover aan het Departement van Koloniën aanwezigen grooten bundel stukken in te zien. En dit zal geen verwondering behoeven te baren wanneer men slechts nagaat de vele stukken, die de ondergeteekende, sedert zijn optreden in de laatste dagen der maand Juli, met de Tweede Kamer gewisseld heeft over de Indische begrooting, het Xde hoofdstuk der Staatsbegrooting, de Surinaamsche en Curaçaosche begrootingen, de inlijving van Menado bij het tolgebied, de afschaffing van het uitvoerrecht op suiker, de aanmuntung van kopergeld, de voorziening in het kas-tekort en verschillende andere wetsontwerpen van minder belang. Zoodra de begrotingsarbeid is afgelopen en het ontwerp-mijnwet, dat den ondergeteekende veel tijd kost, is ingediend, is hij voornemens al zijne aandacht aan de decentralisatie te wijden. Hij zal dan de in Indië over dit vraagstuk uitgebrachte adviezen nagaan en de opsomming daarvan in het Voorloopig Verslag zal hem daarbij van nut zijn. Dat het ontwerp van den Minister van Dedem bij den ondergeteekende „warmen bijval” vond, herinnert hij zich niet te hebben medegedeeld; dat ontwerp heeft het in de Tweede Kamer niet tot het afdeelingsonderzoek gebracht. Wel heeft de intrekking er van hem „smartelijk getroffen”, omdat eene eerste vruchtbare behandeling van het onderwerp daarmee was afgesneden.

Het bestaan van dat ontwerp ontheft den ondergeteekende niet van een zelfstandig onderzoek ten einde te komen tot een voorstel, dat hij voor zijne verantwoording kan nemen, en evenmin van eene nadere raadpleging van de Indische Regeering, want als de ondergeteekende voor zich tot een besluit is gekomen,

zal hij er zich toch van moeten overtuigen hoe de Gouverneur-Generaal daarover denkt, vooral ten aanzien van de practische uitvoerbaarheid. De ondergeteekende zou zich aan rechtmatige aanmerkingen van de zijde der Staten-Generaal blootstellen, indien hij onvoldoend voorbereide voorstellen deed, waarvan de uitvoerbaarheid onzeker was. Eenige vertraging moge hiervan het gevolg zijn, maar het zal eene vertraging zijn, die aan de deugdelijkheid van het te leveren werk ten goede komt.

De zending van een ambtenaar naar het Maleische schiereiland, die slechts ter sprake kwam naar aanleiding van het in de Tweede Kamer geopperde denkbeeld om een ambtenaar naar Britsch-Indië te zenden, zal, mocht zij wenschelijk blijken, in geen geval vertraging geven. Die zending staat in verband met de practische uitvoering van het vraagstuk, en zal dus van nut kunnen zijn voor het ontwerpen van de in Indië vast te stellen regelingen tot uitvoering van de hier te lande vast te stellen beginselen.

c. Ten opzichte van de vraag of de Raad van Nederlandsch-Indië afgeschaft dan wel gereorganiseerd moet worden, kan de ondergeteekende geen ander antwoord geven dan hetgeen hij dienaangaande zeide in zijn antwoord aan de Tweede Kamer.

Hij heeft nog geen gelegenheid gehad om dit onderwerp ter hand te nemen en het was hem dus aangenaam te vernemen dat men meende niet al te zeer op spoed te moeten aandringen.

3. *Financiën.* a. Wanneer, met het oog op de tegenwoordige marktwaarde, voor de koffieveilingen hier te lande ware gerekend op een middelprijs van 38 cent per half kilogram en voor de koffieveilingen te Batavia en te Padang respectievelijk op f 41 en f 55 per pikol, en tevens de te verkoopen en in te koopen hoeveelheden koffie, op grond van de laatste, in de *Staatscourant* van 25 November jl. gepubliceerde Java-oogst-raming, op 478 000 in plaats van 470 000 pikols waren gesteld, dan zou de zuivere bate uit de gouvernementen-koffiecultuur niet meer dan f 10 905 018 bedragen, of bijna 4 miljoen minder dan volgens de raming bij de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer.

Sedert de laatste hier te lande gehouden veiling van gouvernementen koffie, is de marktwaarde van Java-koffie weder eenigermate gerezen. Het is zeer moeilijk te zeggen of de rijzing al dan niet in 1898 zal standhouden en het zou nog moeilijker zijn daarvoor bepaalde gronden aan te geven.

De vraag, of de verwachting aangaande de opbrengst der landrente niet te optimistisch is, meent de ondergeteekende ontkennend te mogen beantwoorden, aangezien de vermindering, welke de zuivere aanslag over 1896 heeft ondergaan, niet veroorzaakt is door de (telken jare voorkomende) vrijstellingen, waarop in het Voorloopig Verslag wordt gewezen, maar door het buitengewoon hooge bedrag der afschrijvingen wegens mis-gewas. Zoo de afschrijvingen en vrijstellingen in 1898 niet meer bedragen dan het gemiddelde van de drie laatste jaren, dan is het zelfs te verwachten dat de opbrengst eer hooger dan lager zal zijn dan de raming.

Wanneer bij de raming van de ontvangsten en uitgaven in verband met de koffiecultuur de hierboven aangegeven verkoopprijzen en hoeveelheden tot grondslag worden genomen, en ook rekening wordt gehouden met de afschaffing van het uitvoerrecht op suiker en met de verhooging van de invoerrechten op de Oostkust van Sumatra en op Lombok, dan worden de eindcijfers der begrooting als volgt:

Middelen in Nederland . . . f	23 731 980
„ „ „ Indië	111 619 500
	f 135 351 480
Uitgaven in Nederland . . . f	29 237 228
„ „ „ Indië	120 288 696
	149 525 924
en bedraagt het op f 9 744 726 geraamde tekort derhalve f	14 174 444

b. Beschouwingen over den toestand der Indische financiën,

Eindverslag der Commissie van Rapporteurs over de Indische begrooting voor 1898 en invoering opium-regie.

waartoe men komt door een zeker aantal verlopen jaren eenvoudig in tijdperken te verdeelen, hebben naar het oordeel van den ondergeteekende zeer weinig waarde. De reden hiervan is gelegen in de zeer belangrijke schommelingen waaraan de uitkomsten van de Indische begrooting zijn onderworpen, voornamelijk ten gevolge van de netto-inkomsten uit de gouvernementss-koffiecultuur. Zoo sloot bijv. het jaar 1887 met een batig saldo van bijna 25½ miljoen, terwijl het daarop volgende jaar een tekort opleverde van ruim 8½ miljoen, een verschil dus van 34 miljoen. Tusschen 1887 en 1891 was het verschil ruim 40 miljoen. Het gevolg hiervan is dat elke wijziging, die men in de verdeling in tijdperken aanbrengt, geheel andere cijfers ten tooneele voert. Zeer juist is dan ook de opmerking, waarmede de hierbedoelde beschouwingen van het Voorloopig Verslag aanvangen: „Ten aanzien van den financieelen toestand merken een aantal leden op dat men dienaangaande een zeer verschillend oordeel kan uitspreken, al naarmate men eene langere of eene kortere periode samenvat”. Het wekt dus wel eenige verwondering dat men na deze zeer juiste praemisse zich de moeite heeft gegeven om toch een zeker aantal jaren in tijdperken te verdeelen en daarop conclusiën te bouwen. Wel wordt de in het Voorloopig Verslag gemaakte verdeling in vier tijdperken, respectievelijk van 8, 5, 5 en 3 jaar, de eenige genoemd waardoor een juist inzicht kan worden verkregen in den financieelen toestand, doch waarop die bewering gegrond is, wordt niet gezegd. De ondergeteekende kan haar dus niet als gegrond aannemen. Hij moet zich echter de opmerking veroorlooven, dat afgescheiden van de willekeurige verdeling in ongelijke tijdperken, de op de uitkomsten dier tijdperken gebaseerde redeneering reeds daarom faalt, omdat volstrekt geen rekening is gehouden met de netto-inkomsten uit de koffiecultuur, wat toch in de eerste plaats noodig is als men gaat zoeken naar de hoofdoorzaak van den achteruitgang der Indische financiën”.

In het Voorloopig Verslag wordt gezegd dat er in de jaren 1889—1893 een nadeelig verschil was van f 5 588 280 en in 1894—1896 „ 32 075 267.

Dit is juist, maar neemt men hierbij in aanmerking, dat de zuivere baten uit de koffiecultuur in de jaren 1889—1893 bedroegen f 109 548 741 (of gemiddeld per jaar f 21 909 750) en in de jaren 1894—1896 f 43 593 870 (of gemiddeld per jaar f 14 531 290), dan springt het terstond in het oog dat het verschil tusschen die beide tijdperken nagenoeg geheel te vinden is in de baten uit de koffiecultuur. Laat men bij de beschouwing van de beide tijdperken de zuivere inkomsten uit de koffiecultuur buiten rekening, dan wordt het tekort over de jaren 1889—1893 gemiddeld 23 miljoen per jaar en over de jaren 1894—1896 gemiddeld 25 miljoen per jaar.

Deze cijfers geven reeds een geheel anderen indruk dan die, welke in het Voorloopig Verslag onder elkander zijn geplaatst; maar tevens blijkt uit het bovenstaande, dat de conclusie, die het Voorloopig Verslag er uit trekt, ongegrond is. Daar wordt gezegd: „Ook in de jaren 1894—1896 zijn voor soortgelijke doeleinden” (namelijk spoorwegen en irrigatiewerken) „belangrijke, voor de werken in de Solo-vallei zelfs naar evenredigheid nog grootere werken uitgegeven, en het deficit over die drie jaren zou daarom evenmin zorgwekkend zijn, indien het bijv. 3 miljoen of zelfs het twee- of drievoud daarvan bedroeg. Doch het belooft niet minder dan 32 miljoen”. Deze gevolgtrekking komt in een geheel ander licht, wanneer men bedenkt, dat de zuivere inkomsten uit de koffiecultuur in die drie jaren van 1894—1896 bijna 66 miljoen minder hebben bedragen dan in het daaraan voorafgegane, in het Voorloopig Verslag ter vergelijking gebezigde vijfjarig tijdperk van 1889—1893. En dit cijfer toont tevens aan dat het Voorloopig Verslag ten onrechte zegt dat de achteruitgang in den financieelen toestand van 1894—1896 niet aan vermindering van inkomsten is toe te schrijven.

Bij de beschouwingen over de militaire uitgaven wordt in het Voorloopig Verslag eene vergelijking gemaakt tusschen de jaren 1891—1893 en 1894—1896, dus alweder eene andere groepeerings dan ten opzichte van de tekorten. Het willekeurige ook van deze groepeerings is duidelijk, vooral als men bedenkt dat juist in 1890 de uitgaven voor Oorlog en Marine hoog waren, namelijk bijna 2½ miljoen hooger dan in 1892. Doch hoe dit

zij, het staat vast dat de militaire uitgaven zijn toegenomen; en zeer terecht schrijft het Voorloopig Verslag die toeneming — althans grootendeels — toe aan de krijgsverrichtingen in Atjeh en op Lombok. De laatstgenoemde zijn achter den rug, doch ten opzichte van Atjeh zijn zeker nog gedurende eenigen tijd belangrijke uitgaven noodig. De ondergeteekende sluit daarvoor de oogen niet. Integendeel heeft hij reeds in zijn antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer daarop de aandacht gevestigd en als zijne meening uitgesproken, dat juist ter wille van de Indische financiën naar het beëindigen van den oorlogstoestand in Atjeh moet gestreefd worden en dat daarom op onbekrompen wijze de daarvoor noodige middelen dienen beschikbaar gesteld te worden. Verbetering van den toestand in Atjeh wordt door consequent volgen van de tegenwoordige wijze van handelen stellig verwacht, al kan het juiste tijdstip niet worden genoemd. Is dat aangebroken, dan zal ook een betere toestand dier financiën ontstaan. Inmiddels — ook dit zeide de ondergeteekende reeds — is een voorzichtig financieel beheer noodig en hij zal niet nalaten voorzichtigheid te betrachten.

Onrustbarend kan hij den toestand der Indische financiën niet noemen, om de redenen die hij uitvoerig in zijn antwoord aan de Tweede Kamer heeft uiteengezet; het zij hem veroorloofd daarnaar te verwijzen.

Dat de draagkracht der inlandische bevolking achteruit schijnt te gaan, zooals in 't Voorloopig Verslag wordt gezegd, acht hij eene niet gemotiveerde bewering. Integendeel wijzen de steeds toenemende ontvangsten uit de gewone middelen op vooruitgang in dat opzicht, en dit is ook niet te verwonderen na de groote sommen, die in de laatste reeks van jaren aan spoorwegen en irrigatiewerken zijn besteed. Dat in een enkele streek misschien rijstschaaerschte heerscht, is in een land als Indië geen zeldzaamheid en draagt daarom nog geen onrustbarend karakter.

Daling in de koffieproductie is althans dit jaar niet te constateeren; wel maken de schommelingen in productie en prijzen een moeilijken factor uit ten opzichte van het financieel beheer.

Onvoldoende betaling van de cultuurdienstplichtigen bestaat volgens de Indische opgaven niet overal, maar wel op sommige plaatsen; daarom is de Regeering sedert eenige jaren op middelen bedacht om tot eene betere betaling te komen, die en aan de koffieplantende bevolking en aan de schatkist zullen ten goede komen.

Hoewel ten behoeve van de suikercultuur de noodige maatregelen voorgesteld en genomen worden, ontkent de ondergeteekende geenszins dat de toestand dier cultuur ver van gunstig is, maar hij vertrouwt toch dat de rietcultuur, die van nature onder gunstige omstandigheden verkeert, het op den langen duur tegen de meer kunstmatige toestanden in Europa zal kunnen uithouden.

Het opiumdebiet komt door de invoering van de regie op Java en Madura in een anderen toestand, maar behoeft daarom niet minder baten aan de schatkist af te werpen, want, zelfs bij beperking van het opiumgebruik — waarnaar de regie geleidelijk streven zal — is het niet onmogelijk dat zij meer baten zal afwerpen dan de pacht, omdat de winst van de pachters in de schatkist zal terecht komen en vermindering van het debiet gepaard zal kunnen gaan met en misschien zelfs bereikt zal moeten worden door verhooging van den debietprijs.

Het denkbeeld om uit de Nederlandsche schatkist jaarlijks 6 miljoen aan Indië uit te keeren, acht de ondergeteekende niet voor verwezenlijking vatbaar.

Bij de besprekking van de vraag, wat tot verbetering van den financieelen toestand strekken kan, werd blijkens het Voorloopig Verslag door sommige leden betwijfeld of wel het mogelijke wordt gedaan tot beperking van de uitgaven. In de eerste plaats kwam daarbij ter sprake het veelvuldig gebruik van de bevoegdheid tot afwijking van den regel van openbare aanbesteding bij de aanschaffing van goederen voor den Indischen dienst.

Omtrent de redenen welke tot die afwijking aanleiding geven, werden reeds vroeger uitvoerige toelichtingen verstrekt (zie Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer over de begrooting van Nederlandsch-Indië voor 1882 bladz. 12 en 13 en de daarbij gevoegde bijlage B, zoomede de bylage van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag derzelfde Kamer over het eerste ontwerp der Indische begrooting voor 1884). De destijds opgegeven redenen waarom voor ver-

schillende goederen in 's lands belang boven openbare aanbesteding de voorkeur moet worden gegeven aan onderhandsche aanschaffing, bestaan ook thans nog. De ondergeteekende meent daaraan nog het navolgende te moeten toevoegen.

In de eerste plaats moet wel in het oog worden gehouden dat onderhandsche aanschaffing in den regel geenszins synoniem is met aanschaffing zonder eenige mededinging. Sommige artikelen, waarbij men aan een bepaald systeem gebonden is, moeten natuurlijk bij aangewezen fabrieken of hare vertegenwoordigers besteld worden, doch voor de levering van verreweg het meerendeel der buiten openbare aanbesteding aangeschaft wordende goederen wordt mededinging op zoo uitgebreid mogelijke schaal uitgelokt. Zoodanige mededinging tusschen vertrouwde fabrieken verdient voor verschillende goederen inderdaad de voorkeur boven openbare aanbesteding, wanneer men althans geen gevaar wil loopen van in verkeerde handen te vallen, en om die reden de leveringen alleen in erkend goede fabrieken wil doen uitvoeren.

Als voorbeelden van goederen, voor de levering waarvan openbare aanbesteding niet gewenscht moet worden geacht, veroorlooft de ondergeteekende zich te wijzen op: schoeisel, waarbij de marschvaardigheid van de troepen ten nauwste betrokken is; verduurzaamde levensmiddelen voor de voeding van het personeel van leger en vloot; ankers, kettingen en blokken voor scheepsgebruik, waarvan de veiligheid van schip en bemanning kan afhangen; locomotieven, assen met wielen, spoorstaven en ander spoorwegmaterieel, waarmede de veiligheid van het verkeer ten zeerste gemoeid is; locomobielen, stoomketels, werktuigen, enz. Natuurlijk moet in strenge keuring, ook voor deze goederen, een waarborg gezocht en gevonden worden voor de deugdelijkheid van het geleverde, maar onbeperkte mededinging voor de levering daarvan zou slechts tot schade en teleurstelling kunnen leiden.

Voor schoeisel — voor den Indischen dienst worden uitsluitend machinaal vervaardigde schoenen uitgezonden. — voor verduurzaamde levensmiddelen en voor andere goederen blijft de mededinging wegens den aard van het artikel beperkt tot eenige daarvoor geheel ingerichte (binnenlandsche) fabrieken; van verschillende andere benodigdheden treedt de deugdelijkheid van grondstoffen en bewerking eerst in het gebruik ten volle aan den dag. Bij aanschaffing van dergelijke artikelen met toelating van onbeperkte mededinging, zou, als men let op de ernstige gevolgen welke uit minder deugdelijke levering zouden kunnen voortvloeien, en als men zelfs aanneemt dat bij openbare aanbesteding lager prijzen werden verkregen, de zuinigheid de wijsheid bedriegen.

Verder moet in aanmerking worden genomen dat verschillende goederen, als bijv. glas- en aardewerk, sommige soorten van provisiën — o. a. boter — werktuigen enz., aan welker afdoende keuring, blijkens de ondervinding, overwegende bezwaren verbonden zijn, worden geleverd onder verantwoordelijkheid van den aannemer voor de goede uitlevering — ook wat de kwaliteit betreft — in Indië. Dit bespaart belangrijke kosten voor de verpakking, welke, met het oog op de verantwoordelijkheid van den aannemer, aan hem wordt overgelaten en dus niet aan bepaalde voorschriften behoort te voldoen, zooals voor leveringen onder verband van keuring wordt vereischt. Maar het is dan ook natuurlijk een vereischte dat de aannemer van bekende soliditeit zij, zoowel om geene zeer ongewenschte stoornis in den dienst te veroorzaken, als om zeker te zijn dat aan de verplichting tot vergoeding of vervanging van het onbruikbaar geoordeelde naar behooren wordt voldaan. Het zal zeker geen uitvoerig betoog behoeven, dat door opdracht der levering van dergelijke goederen aan erkend solide personen, zooveel mogelijk na mededinging, de meeste waarborgen te dezen opzichte worden verkregen.

Voor weder andere goederen, zooals kanonnen, affuiten, buskruit, projectielen, geweren, patronen, locomotieven of werktuigmachines van een bepaald type, verwisselstukken daarvoor enz., is openbare aanbesteding onmogelijk, omdat dergelijke artikelen soms slechts in één, in den regel in zeer weinig fabrieken naar eisch kunnen vervaardigd worden. Ook oorlogsschepen zal wel niemand bij openbare aanbesteding aangeschaft willen zien.

Eene speciale vermelding verdient ook het artikel opium, voor de levering waarvan elk jaar tot belangrijke bedragen buiten

openbare aanbesteding wordt gecontracteerd. Omtrent de wijze van aanschaffing van dit artikel en de daarvoor geldende redenen, werden reeds herhaaldelijk inlichtingen verstrekt. De ondergeteekende veroorlooft zich o. a. te verwijzen naar de reeds aangehaalde Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag over de Indische begrooting voor 1882. De slotsom der aldaar geleverde beschouwingen is dat de voorzichtigheid gebiedt aan eene onbekende firma geene belangrijke leveringen van opium op te dragen, zoolang zij niet door eenige leveringen van minder belang heeft bewezen genoegzaam op de hoogte te zijn van hetgeen verlangd wordt en van de strenge eischen, die bij de keuringen hier te lande worden gesteld.

Eindelijk doet zich somtijds het geval voor dat aan de aangevraagde goederen zoo dringende behoefte bestaat, dat het alleen daarom niet mogelijk is den weg van openbare aanbesteding te volgen.

Met het oog op al het bovenstaande behoeft het inderdaad geene verwondering te baren dat het geldelijk bedrag van de buiten openbare aanbesteding verkregen benodigdheden in sommige jaren een zeer aanmerkelijk cijfer kan aantoonen. Om ook hiervan eenige voorbeelden te geven, zij aangeteekend dat in het jaar 1896 o. a. werd gecontracteerd voor de levering van de navolgende goederen tot de daarbij vermelde bedragen:

Flottielje-vaartuigen	f	770 000
Kanonnen		159 256
Geweren		1 305 670
Patronen		175 600
Schoenen		100 482
Opium		292 635
Spoorstaven, enz. en puntstukken		829 450
Assen met wielen, veeren, draagpotten, trek- en stootinrichtingen		235 640
Locomotieven, locomobielen, stoomketels, werk- tuigmachines		345 160
Transportkabelbaan, waterleidingsbuizen, tele- graafbenodigdheden, enz.		171 130

Bovenstaande opgaven dienen slechts beschouwd te worden als eenige losse grepen, doch ze zullen, naar de ondergeteekende vertrouwt, voldoende zijn om te doen uitkomen dat een hoog cijfer van aanschaffingen buiten openbare aanbesteding geenszins tot de gevolgtrekking behoeft te leiden dat buiten noodzaak wordt afgeweken van hetgeen door de Indische Comptabiliteitswet als regel wordt voorgeschreven. Daarvan geven ook getuigenis de talrijke aanbestedingen, welke van wege het Departement van Koloniën te Amsterdam en te 's Gravenhage worden gehouden.

Uit de voorgaande mededeelingen zal het blijken dat door het Departement van Koloniën aan eene stipte naleving van art. 38 der zoeven genoemde wet de hand wordt gehouden door alleen dan af te wijken van den regel der openbare aanbesteding, wanneer zulks in 's lands belang noodig is.

De omstandigheid dat de quaestie omtrent de aanschaffingen buiten openbare aanbesteding in verband wordt gebracht met de vraag of wel het mogelijke wordt gedaan tot beperking der uitgaven, geeft hem nog aanleiding tot de opmerking dat openbare aanbesteding niet per se het stellen van lage prijzen tengevolge heeft. Herhaaldelijk is het toch voorgekomen, dat bij aanbesteding te hooge prijzen werden gevraagd en dat daarna met goed gevolg tot onderhandsche aanschaffing de toevlucht werd genomen.

Het in het Voorloopig Verslag aangehaalde voorbeeld omtrent den prijs van een partij turf kan bezwaarlijk als afdoende worden beschouwd. In algemeenen zin moet tot juiste vergelijking van de prijzen van gelijknamige artikelen op verschillende omstandigheden worden gelet, als de benodigde hoeveelheid, de gevorderde hoedanigheid, het tijdstip van aanschaffing, enz.

Blijkens het Voorloopig Verslag werd door sommige leden in verband met de vraag, wat tot verbetering van den financiëlen toestand strekken kan, nog gewezen op het huns inziens te hooge bedrag van sommige jaarwedden en pensioenen.

De ondergeteekende kan niet inzien dat uit vermindering van

jaarwedden en pensioenen belangrijke bezuiniging zou zijn te verkrijgen. Eene merkbare vermindering van de jaarwedden zou hij bovendien, zooals hij reeds deed uitkomen op bladz. 4 zijner Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer, niet in het belang van den dienst achten.

Ten aanzien van de pensioenen zij het hem veroorloofd te verwijzen naar hetgeen hij ad onderafdeeling 30 op bladz. 10 dier Memorie aantekende, namelijk dat hij verlaging der militaire pensioenen niet wenschelijk acht en, wat de burgerlijke pensioenen betreft, het onderzoek van professor VAN GEER moet afwachten. Inmiddels wil de ondergeteekende wel overwegen of — afgescheiden van de vraag, of algemeen de hoogere burgerlijke pensioenen voor verlaging vatbaar zijn — het maximum dier pensioenen op een lager bedrag kan worden gesteld.

Ter beantwoording van de twee ten opzichte van de pensioenen gestelde vragen kan de ondergeteekende mededeelen:

1°. dat onder de door het Departement van Koloniën betaalbaar gestelde pensioenen (wat de in Indië betaalbaar gestelde betreft is dit hier te lande niet na te gaan) er 121 civiele en 45 militaire hooger zijn dan f 4000 's jaars, en

2. dat thans ongeveer voor een bedrag van f 1 212 300 's jaars betaald wordt aan gepensioneerden en gegageerden, die buitenslands gevestigd zijn; dit bedrag is echter aan groote fluctuatien onderhevig. Van dit bedrag bestaat het grootste gedeelte, namelijk f 862 000, uit gagementen aan gewezen militairen beneden den rang van officier, die voor het meerendeel van vreemden oorsprong zijn.

Het in het Voorloopig Verslag ter sprake gebrachte denkbeeld om, ter versterking van de inkomsten, de regeling der koffiecultuur te verbeteren, kan slechts verwezenlijkt worden door te zorgen dat de koffieplanters eene voldoende betaling erlangen en — zooals bekend is — wordt reeds gedurende eenige jaren naar het middel gezocht om daartoe te komen.

Op ontwikkeling van de exploitatie der mijnen is de Regeering bedacht; eene spoedige totstandkoming van de mijnwet, die de ondergeteekende hoopt weldra opnieuw te kunnen indienen, zal daartoe kunnen bijdragen.

Minder goed kan de ondergeteekende zich vereenigen met het denkbeeld om den Staat een belangrijk deel te verzekeren in de winsten, die de particuliere ondernemingen afwerpen. De particuliere ondernemingen moeten, wat de belasting van de winst betreft, onderworpen worden aan dezelfde belastingen die alle andere winst te betalen heeft; ging men verder dan zou de heffing onbillijk worden en den particulieren ondernemingsgeest ten nadeele van het algemeen belang kunnen schaden.

c. De ondergeteekende stemt gaarne toe dat een groot en toenemend bedrag van vlottende schuld nadeelig is voor de geldmarkt en dat het raadzaam is ter vervanging daarvan eene leening te sluiten zoodra de omstandigheden daarvoor gunstig worden geacht. Het oordeel over de vraag, of die omstandigheden aanwezig zijn, moet hij evenwel aan den Minister van Financiën overlaten.

Dat de aanstaande leening door de Regeering van Nederlandsch-Indië zou worden gesloten, is niet noodig voor het gescheiden houden der financiën van Nederland en die van Nederlandsch-Indië, en komt, met het oog op de kans van slagen, niet aanbevelenswaardig voor.

4. *Atjeh.* Van den ondergeteekende zal wel niet verlangd worden, dat hij zich zal mengen in de gedachtenwisseling over het ontstaan van den Atjeh-oorlog, die zich blijkens het Voorloopig Verslag tusschen een paar leden eener afdeeling heeft ontwikkeld. Hij meent dus te mogen blijven op het standpunt, dat hij zoo bij de schriftelijke als bij de mondelinge behandeling der begrooting in de Tweede Kamer heeft ingenomen en zich van eene discussie over dit onderwerp, die geen praktisch nut meer zou hebben, te mogen onthouden.

De ondergeteekende heeft in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer te vergeefs gezocht naar de thans in het Voorloopig Verslag vermelde bewering, dat de vijandelijke benden het niet meer wagen in de door ons bezette streken door te dringen. Eene dergelijke bewering, die trouwens onjuist zou zijn, omdat wij geen streken bezetten, maar wel

streken van onze kampementen uit beheerschen, zou zich inderdaad, wegens het rekbare van het begrip „bezette” strek, wel uit de Atjeh-verslagen laten logenstraffen; niet echter deze bewering, die wel in de bedoelde Memorie van Antwoord (bladz. 5) te lezen staat: „dat rust en een steeds verbeterende toestand bestaat in de streken, waar de vijandelijke benden het niet meer wagen door te dringen”. En wanneer men meent daartegenover te mogen wijzen op het doordringen eener vijandelijke bende in de VI Moekims, waarvan in het Atjeh-verslag van 11—24 September melding is gemaakt, dan zou de ondergeteekende willen vragen, of dit geheel op zichzelf staande feit, dat den vermetelen aanvoerder der bende het leven kostte *in den strijd met de bevolking ZELF*, wel inderdaad iets bewijst tegen de juistheid der zoeven uit de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer aangehaalde mededeeling? Intusschen waardeert de ondergeteekende het, dat de tegenstanders van het thans in Groot-Atjeh gevolgde stelsel daarover geen debat willen uitlokken, en hij gaat dus over tot de beantwoording van het hem gestelde drietal vragen.

Het „nieuwe krachtige stelsel dat in Groot-Atjeh wordt toegepast”, waarover de ondergeteekende als lid der Tweede Kamer op 18 November 1896 sprak, is — men zie de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer over de begrooting voor het loopende jaar — het stelsel van vasthouden, gedurende een niet vooraf te bepalen tijd, van enkele punten, van waaruit het omliggende gebied kan worden beheerscht. De ondergeteekende blijft inderdaad van meening dat dit stelsel enkel in Groot-Atjeh behoeft te worden gevolgd.

Ter beantwoording van de vraag, hoelang de oorlogsdaden nog moeten worden voortgezet en wanneer de kampementen zullen kunnen opgeheven worden, meent de ondergeteekende te mogen verwijzen naar hetgeen hij op bladz. 5 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer heeft gezegd, naar aanleiding van de vraag in dat verslag gedaan: welke opofferingen nog noodig zullen zijn om tot pacificatie te geraken. Als het den hoofden van het verzet duidelijk zal zijn geworden, dat verdere tegenstand nutteloos is, zal de tijd zijn aangebroken om te overwegen, wanneer de kampementen kunnen worden opgeheven, hetzij aanstonds, dan wel, wat meer waarschijnlijk is, door ze geleidelijk tot eene geringere sterkte terug te brengen. Het is toch niet te verwachten dat, wanneer de strijd tegen ons gezag geacht mag worden beëindigd te zijn, aanstonds in Groot-Atjeh zulk een toestand van rust en veiligheid zou heerschen, dat er (in tegenstelling met de meeste van onze andere bezittingen) de steun van troepen zou kunnen worden gemist. De vorige Minister heeft trouwens, in zijne redevoering van 21 Meijl. in de Eerste Kamer geenszins gezegd, dat de kampementen na drie jaren bestaan te hebben zouden kunnen opgeheven worden. Hij deed op de in het Voorloopig Verslag aangehaalde woorden bijna onmiddellijk volgen (*Handelingen* bladz. 461): „Zoodra wij kunnen zeggen, dat de vijandelijke benden, die de goedgezinde bevolking verontrusten, zijn verdwenen, kunnen die kampementen langzamerhand worden ingekrompen en waar de bezetting nu bestaat uit 4 compagnieën kan dan wellicht met 50 man worden volstaan”.

Naar aanleiding van de derde vraag wenscht de ondergeteekende te doen opmerken, dat het aan de aandacht ontgaat schijnt te zijn, dat hetgeen hij in zijne op 13 April 1891 gehouden redevoering (*Koloniale Politiek* bladz. 15) zeer terloops zeide, namelijk: dat de Atjeh-oorlog uit „imperial policy” was begonnen, in zeer nauw verband staat met hetgeen hij even tevoren had gezegd, over het gebruiken van de Indische overschotten voor den bouw van spoorwegen in Nederland, met voorbijzien van de behoeften die in Indië zelf nog te vervullen waren. Doch zelfs indien de ondergeteekende met die woorden bedoeld had wat in het Voorloopig Verslag wordt verondersteld, dan zou hem dit zeker niet leiden tot de gedachte, dat hetgeen de Atjeh-oorlog thans meer kost dan in het jaar 1891, uit de Nederlandsche schatkist behoort te worden betaald, vermits aan die gedachte een logisch uitgangspunt zou ontbreken.

De vraag, of het Departement van Koloniën misschien de overlegging onraadzaam zou achten van eene kaart van het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden, waarop het oorlogsterrein in kleuren werd aangegeven, omdat dan aan een ieder duidelijk zoude worden, welk een klein deel van de kaart van Atjeh door

het veelbesproken Groot-Atjeh wordt ingenomen" is den ondergeteekende niet duidelijk, daar de verhouding tusschen de oppervlakte van Groot-Atjeh tot die van geheel Atjeh op elke goede kaart van Sumatra en bijzonder duidelijk op de verleden jaar (Memorie van Antwoord, Indische begrooting 1897, bladz. 4) aan de Eerste Kamer overgelegde kaart van Atjeh en onderhoorigheden (Topographisch Bureau Batavia 1886, schaal 1:750 000) kan worden waargenomen.

Van hetgeen door de voorstanders der thans in Atjeh gevolgde gedragslijn in het midden is gebracht heeft de ondergeteekende met waardeering kennis genomen. Hij deelt geheel de meening dat niets meer bevorderlijk zal zijn aan het spoedig bereiken van het einddoel, dan het doordringen — bij de tegenstanders van ons gezag — van de overtuiging, dat het ons ernst is in de thans ingeslagen richting voort te gaan en dat de Regeering daarbij op den steun van de meerderheid der Staten-Generaal rekenen mag. Dat Nederland daartoe in staat is, als eensgezind naar het doel wordt gestreefd, behoeft, ook naar de meening van den ondergeteekende, niet betwijfeld te worden en hij vleit zich dat bij een goed financieel beleid en een ernstig streven naar ontwikkeling van de rijke hulpbronnen die Indië bezit, de hoge oorlogskosten niet zullen behoeven te beletten ook de voor de vreedzame ontwikkeling van Nederlandsch-Indië noodige gelden uit te geven.

Krachtige handhaving der scheepvaartregeling is ook door den ondergeteekende steeds voorgestaan en het verheugt hem dat zijn aanvraag ook nog voor een derde recherche-vaartuig, door zeer vele leden met ingenomenheid is begroet.

5. Het komt den ondergeteekende voor dat uit de in het Voorloopig Verslag aangehaalde woorden van bladz. 29 van het Koloniaal Verslag van 1895 een verkeerde gevolgtrekking wordt gemaakt, indien men daaruit zou willen afleiden dat de betrokken ambtenaren met geringeschatting dachten over de praktische resultaten van het zendingswerk in het algemeen, en van dat op Nieuw-Guinea in het bijzonder.

Het spreekt wel vanzelf dat het zendingswerk in sommige streken sneller vordert dan in andere, en evenzeer is het bekend dat de zending op Nieuw-Guinea met vele moeilijkheden te kampen heeft. De strekking der hierbedoelde zinsnede was geen andere dan om te erkennen en te doen uitkomen dat ook op Nieuw-Guinea de zending met vrucht werkzaam was; waardeering spreekt daaruit, doch niet geringeschatting.

Intusschen blijft het mogelijk, dat bij sommigen van het uitgebreide korps Indische ambtenaren somtijds minder juiste denkbeelden aangaande de zending kunnen insluipen. Daartegen wenscht de ondergeteekende te waken en daarom heeft hij kort geleden den Gouverneur-Generaal uitgenoodigd om den ambtenaren van het binnenlandsch bestuur, in de streken waar de zending werkzaam is, de zienswijze der Regeering op dit stuk in herinnering te brengen.

Zooals hij reeds op bladz. 7 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer deed opmerken, is de ondergeteekende van meening dat het in de eerste plaats op den weg der kerkgenootschappen ligt het arbeidsveld af te bakenen hunner zendingen; dit zal ongetwijfeld aan de zending ten goede komen. De Regeering heeft bij het overwegen van de toelating eener bepaalde zending op eenig terrein voornamelijk na te gaan in hoever rust en orde daardoor in gevaar kunnen komen. Met het denkeeld om een bijzonderen ambtenaar te belasten met de taak om de Regeering voor te lichten omtrent de werking en den invloed der zending, kan de ondergeteekende niet instemmen. De verslagen der verschillende zendingsgenootschappen verspreiden dienaangaande voldoende licht. Dat de zending den steun der Regeering verdient, heeft de ondergeteekende reeds meermalen — laatstelijk bij de beraadslagingen nopens deze begrooting in de Tweede Kamer — verklaard, maar tevens blijft hij bij zijne meening, dat de Regeering als zoodanig geen propaganda mag maken voor de Christelijke leer.

In verband hiermede moet dan ook onderscheid worden gemaakt tusschen den steun, die aan de Christelijke kerkgenootschappen, en dien welke aan de zending wordt verleend, juist omdat de zending uit den aard der zaak zich op het maken van propaganda toelegt. — Bovendien zouden, indien op uitgebreide schaal geldelijke steun aan de zending werd verleend, de uit-

gaven in niet onbelangrijke mate worden verhoogd, wat in de tegenwoordige tijdsomstandigheden niet ware te verdedigen.

Gaarne geeft de ondergeteekende toe dat in het algemeen het bevorderen van beschaving en onderwijs niet genoemd kan worden het partij kiezen voor een godsdienstige richting. Men vergeet echter niet, dat de zending niet slechts op het bevorderen van beschaving en onderwijs is gericht, maar op meer, namelijk op het bevorderen van den Christelijken godsdienst, en tevens speciaal van de richting door den zendeling voorgestaan.

6. *Toleenheid.* Als doorgaande regel kan worden aangenomen dat invoerrechten worden betaald door de consumenten en dan zijn zij eene belasting, opgebracht door de ingezetenen van het land, aan welks geldmiddelen zij ten goede komen. Zou de toleenheid tengevolge hebben, dat de invoeren hoofdzakelijk uit Nederland plaats hadden, dan zou de Indische schatkist weinig putten uit het buitenland, en dus nieuwe valling moeten zoeken van de inlanders, waartoe de ondergeteekende den weg niet zou weten aan te wijzen. Juist door deze methode zou z. i. het eene deel van het Rijk ten koste van het andere bevoordeeld worden: dat daarvan nu sprake kan zijn, begrijpt de ondergeteekende niet.

Hij sluit zich geheel aan bij de leden, die voor onze koloniën het meeste heil verwachten van een vrijzinnige handelspolitiek ook tegenover het buitenland, en ook z. i. is het juist, dat onze tractaatwetgeving zich in elk geval tegen toleenheid tusschen Nederland en Indië verzet.

7. Het denkbeeld om van Regeeringswege de bedevaart naar Mekka te verbieden acht de Regeering niet aanbevelenswaardig. De Regeering moet de godsdienstige overtuiging van het grootste gedeelte der inlandsche bevolking eerbiedigen en mag haar niet beletten om hare godsdienstige plichten na te komen. Een verbod als in één afdeeling werd aanbevolen zou tot rechtmatige ontevredenheid onder de Mohammedaansche bevolking leiden en het zou bovendien niet het gewenschte resultaat opleveren, omdat, zooals terecht in het Voorloopig Verslag wordt aangevoerd, de bedevaartgangers zich over Singapore naar Arabië zouden begeven, zooals nu reeds veelal geschiedt; daarvoor kunnen zij een pas ontberen. Het verbod om de hadji-kleeding te dragen zou slechts tot verbittering kunnen leiden en zeker meer kwaad dan goed doen en strekken om het prestige te verhoogen van hen voor wie die kleeding de nationale is, zooals de Arabieren.

8. De ondergeteekende kan niet aannemen dat er inderdaad noodzakelijkheid bestaat om wijziging te brengen in den werkring der departementen van algemeen bestuur, zoo lang de werkring der departementen den Gouverneur-Generaal geen aanleiding geeft om voorstellen tot wijziging in te dienen. De Landvoogd kan de werkzaamheden der departementen dagelijks en van nabij gadeslaan, is dus de aangewezen autoriteit om te beoordeelen of en in hoever die departementen in de behoorlijke vervulling van hun taak te kort schieten, en, indien dit het geval mocht wezen, om de wijze te beoordeelen waarop daarin verbetering behoort te worden gebracht. De wenschelijkheid van wijziging te doen beoordeelen door eene commissie, samengesteld uit personen die niet werkzaam zijn aan de genoemde departementen, zou in geen geval aanbeveling verdienen, omdat, — daargelaten de vraag, of te Batavia personen te vinden zijn, die aan de gestelde voorwaarde voldoen, genegen en ook overigens geschikt zijn om in zoodanige commissie zitting te nemen en tevens in voldoende mate over vrijen tijd kunnende beschikken, — juist ambtenaren, volkomen vertrouwd met den werkring en de werkwijze van een departement van algemeen bestuur, beter dan anderen in staat zijn om op gebreken in de samenstelling of in de manier van werken te wijzen. Intusschen is, door de gedachtenwisseling met de beide takken der Volksvertegenwoordiging, de aandacht van den Landvoogd vanzelf op dit onderwerp gevestigd.

Uitgaven in Indië.

Ide Afdeling.

Justitie.

1. Ook de ondergeteekende acht eene goede regeling van den rechtstoestand der inlandsche Christenen uit een politiek

Eindverslag der Commissie van Rapporteurs over de Indische begrooting voor 1898 en invoering opium-regie.

oogpunt alsmede ten aanzien van de propaganda van het Mohammedanisme van hoog gewicht.

2. Naar eene goede werking van de dessa-politie en der justitie wordt bij voortduring gestreefd. Dat op het oogenblik daarbij op enkele gebreken valt te wijzen, kan niet worden ontkend. In dit opzicht zal de volmaaktheid niet zijn te bereiken. Evenwel is het niet raadzaam zich te dezen door eenzijdige voorstellingen en inzichten te doen leiden.

Onderafdeeling 16. Bij voortduring blijft de Indische Regeering er op bedacht om door aanwending van doeltreffende middelen het voortwoekeren van de berri-berri-ziekte te keeren en tevens om de praeventieve hechtenis zooveel als mogelijk is te beperken. De op 26 October jl. vastgestelde in het *Indisch Staatsblad* onder n°. 253 opgenomen ordonnantie tot beperking van de praeventieve hechtenis op de bezittingen buiten Java en Madura levert daarvan het bewijs.

IIIde AFDEELING.

Financiën.

Zooals de ondergeteekende reeds in de vergadering der Tweede Kamer van 19 November jl. heeft medegedeeld, zal hij niet in gebreke blijven ter zake van de door den heer G. ROESSINGH VAN ITERSOM gemaakte opmerkingen aan de Indische Regeering opheldering te vragen, tenzij die opmerkingen reeds door een geschrift, waaraan een deskundig gepensionneerd Indisch hoofdambtenaar bezig is, voldoende mochten beantwoord zijn.

Onderafdeeling 26 a. Alvorens de vraag te beantwoorden, die de voorgedragen overneming van de in- en uitvoerrechten in de onderhoorigheden van Lingga-Riouw op den vasten wal van Sumatra heeft doen rijzen, — of namelijk de ondergeteekende nog de inzichten handhaaft, waarvan hij blijk gaf, toen hij in zijne op 10 December 1890 als lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal gehouden redevoering de houding besprak van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement tegenover de inlandsche staten met zelfbestuur ten aanzien van het overnemen van pachten en in- en uitvoerrechten alsook het uitgeven van concessiën voor landbouw en mijnontginningen, — wenscht de ondergeteekende te doen opmerken, dat het hem in dit geval aan de gelegenheid heeft ontbroken om zijne inzichten in practijk te brengen, omdat bij zijn optreden als hoofd van het Departement van Koloniën de jarenlang gevoerde onderhandelingen met het inlandsch zelfbestuur reeds ten einde waren gebracht.

Wat nu de toepassing zijner bovenbedoelde inzichten in het algemeen betreft, moet hij er de aandacht op vestigen, dat, nu niet alleen te voren, maar ook in de sedert het vermelde feit verlopen zeven jaren, met tal van inlandsche zelfbesturen contracten volgens andere beginselen zijn aangegaan, het zeker bezwaarlijk zou zijn plotseling eene wijziging te brengen in de laatstelijk te dezen gevolgde politiek. Intusschen meent de ondergeteekende niet onvermeld te mogen laten, dat in de contracten van den lateren tijd ten aanzien van den mijnbouw met de belangen van de zelfbesturen in den door hem gewenschten zin rekening is gehouden.

IVde AFDEELING.

Binnenlandsch bestuur.

De ondergeteekende is overtuigd dat de belangrijke rede van dr. H. KERN, aangaande het gebruik van de Nederlandsche taal in Oost-Indië, ook de aandacht zal hebben getrokken van den Gouverneur-Generaal. Hij is voornemens, zoo dit nog noodig mocht blijken, daarover met de Indische Regeering in overleg te treden.

Wat het opstel van DJA ENDA MOEDA betreft, meent de ondergeteekende er op te moeten wijzen, dat daaruit niet de gevolgtrekking mag worden gemaakt, dat tegenwoordig, in tegenstelling met voorheen, het onderwijs in de Nederlandsche taal op alle lagere inlandsche scholen zou zijn verboden. Dit ware niet juist. In het Koninklijk besluit van 3 Mei 1871 (*Indisch Staatsblad*

n°. 104) werd in art. 3 in eene opsomming van niet verplichte leervakken, het onderwijs in de Nederlandsche taal met name genoemd. Bij het Koninklijk besluit van 21 September 1885 (*Indisch Staatsblad* n°. 204) werd deze opsomming van niet verplichte leervakken ingetrokken, geenszins met het doel om het onderwijs in de Nederlandsche taal te verbieden, maar in verband met eene reorganisatie van de kweekscholen voor inlandsche onderwijzers, terwijl uit art. 3, lid 2, van het reeds genoemde *Indisch Staatsblad* 1871, n°. 104, voldoende bleek dat ook in andere vakken dan de verplichte, onderwijs kan worden gegeven. Deze regeling is vervangen door het krachtens art. 1 van het Koninklijk besluit van 28 September 1892 tot stand gekomen reglement voor de openbare lagere inlandsche scholen (*Indisch Staatsblad* 1893, n°. 128). Volgens art. 4 van dat reglement kan op de openbare inlandsche scholen der eerste klasse, meer in het bijzonder bestemd voor de kinderen van inlandsche hoofden en van andere aanzienlijke of gegoede inlanders, na daartoe verkregen vergunning of aanwijzing van den inspecteerenden ambtenaar, onderwijs worden gegeven in elk der op de kweekscholen voor de vorming van inlandsche onderwijzers onderwezen vakken, uitgezonderd de paedagogiek. Het onderwijs op de kweekscholen nu omvat ook (vergelijk o. a. *Indisch Staatsblad* 1872 n°. 227 en *Indisch Staatsblad* 1873 n°. 93) de Nederlandsche taal.

Op de openbare inlandsche scholen der tweede klasse, bestemd voor de kinderen der inlandsche bevolking in het algemeen (zie art. 1 sub b van het genoemde Koninklijk besluit van 28 September 1892), wordt het Nederlandsch niet onderwezen, doch daar zou dat onderwijs ook niet op zijne plaats zijn.

Onderafdeeling 36a. De ondergeteekende meent, dat er geen aanleiding bestond om, zooals blijkens het Voorloopig Verslag door zeer vele leden was verwacht, het voorstel tot plaatsing van twee controleurs op Nieuw-Guinea bij afzonderlijk wetsontwerp in te dienen. Ook in aanmerking nemende de in § 1 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Eerste Kamer betreffende de loopende begrooting in het licht gestelde practische bezwaren, die verbonden zijn aan het behandelen bij afzonderlijke wetsvoordracht van voorstellen, welke zich in staat van wijzen bevinden en direct invloed hebben op het budget, achtte hij zich gerechtigd om ook in dit geval volgens de bestaande traditie te handelen, welke medebrengt dat bestuursregelingen, niet minder gewichtig als deze, als onderdeel der begrooting aan de besiening van de Staten-Generaal worden onderworpen. Dat in 1895 voor Lombok eene uitzondering is gemaakt, stond in verband met de noodzakelijkheid om zoo spoedig mogelijk tot de afkondiging van den nieuwen staat van zaken aldaar te kunnen overgaan.

Met ingenomenheid heeft de ondergeteekende kennis genomen van hetgeen tot ondersteuning der voorgestelde maatregelen in het Voorloopig Verslag is aangevoerd en ook hij deelt niet in de vrees, dat Nieuw-Guinea een nieuw Atjeh zou dreigen te worden.

Uit al hetgeen de ondergeteekende bij de schriftelijke en mondelinge behandeling der begrooting aan de Tweede Kamer heeft medegedeeld blijkt, dat de Regeering op Nieuw-Guinea met de noodige voorzichtigheid zal te werk gaan en er op bedacht is om de aldaar aan te stellen controleurs met de meeste zorg te kiezen, desnoods buiten het kader; er behoeft alzoo geen vrees gekoesterd te worden, dat met terzijdestelling van de adat, al de denkbeelden in toepassing zullen worden gebracht, die door een zendeling zijn ontwikkeld in een schrijven dat op 19 November jl. in de Tweede Kamer is voorgelezen. Of op den duur voor Nederlandsch Nieuw-Guinea (dat inderdaad grooter is dan Groot-Brittannië en Ierland) zal kunnen worden volstaan met het aantal controleurs, dat bij deze begrooting is in uitzicht gesteld, meent de ondergeteekende nu nog in het midden te mogen laten, daar het er thans slechts op aankomt maatregelen te nemen, die aan de tegenwoordige behoeften voldoen.

De vraag, of het niet raadzaam ware voor Nieuw-Guinea eene afzonderlijke bestuursregeling te maken met het oog op de bijzondere toestanden van land en volk en in verband met den grooten afstand, waarop dit gebied van de rechtbanken te Ternate en te Makassar verwijderd is, zal te zijner tijd zeker niet uit het oog worden verloren.

Eindverslag der Commissie van Rapporteurs over de Indische begroting voor 1898 en invoering opium-regie.

Ter voldoening aan het door de Kamer uitgesproken verlangen wordt, uitsluitend voor de leden, hierbij ter inzage overgelegd het contract op 22 October 1894 met den Sultan van Tidore gesloten (1). Voor zooveel noodig zij hier nog aangeteekend, dat de omstandigheid, dat het gezag van dezen bestuurder op Nieuw-Guinea weinig beteekent, niets ontnemt aan het belang, dat het Gouvernement heeft bij eenestipte opvolging van de contractuele bepalingen door het zelfbestuur zoowel in de streken, waar dat gezag wel wordt geëerbiedigd als daar, waar het, zooals op Nieuw-Guinea en sommige nabijgelegen eilanden, niet in voldoende mate wordt uitgeoefend.

Onderafdeeling 38. Bij de beantwoording van de uitvoerige beschouwingen die in het Voorloopig Verslag aan dit belangrijke onderwerp worden gewijd, wenscht de ondergeteekende, zij het ook overbodig na hetgeen hij op 19 November jl. in de Tweede Kamer zide (*Handelingen* blz. 183), op den voorgrond te stellen, dat hij nog evenzeer als op 21 November 1894 van oordeel is, dat wanneer men iets wil doen voor de ontwikkeling der inlandische bevolking, hare vrijmaking van heeren-diensten en verplichten arbeid de meest belangrijke maatregel is dien men in haar belang kan nemen.

Maar voorstaan van dit beginsel brengt nog niet mede, dat men het oog zou moeten sluiten voor hetgeen aan eene doorvoering er van in al zijne consequentiën allicht kan blijken voorhands in den weg te staan.

Met betrekking tot het drietal punten dat in het Voorloopig Verslag wordt behandeld, veroorlooft de ondergeteekende zich het volgende in het midden te brengen.

Nu de loslating in 1894 van het vroeger aangenomen beginsel ten aanzien van het gebruik maken van heeren-diensten bij de uitvoering van irrigatiewerken ook in het Voorloopig Verslag der Eerste Kamer wordt besproken, komt het den ondergeteekende niet overbodig voor de geschiedenis van dit beginsel zoo kort mogelijk uiteen te zetten. Maar alvorens daartoe over te gaan, zij het hem veroorloofd er de aandacht op te vestigen, dat hetgeen hij over deze zaak zoo bij de schriftelijke als bij de mondelinge gedachtenwisseling met de Tweede Kamer heeft gezegd, tot antwoord strekte op de bewering, dat het loslaten van het bedoelde beginsel zou zijn in strijd met den geest van art. 57, alinea 2, van het Regeeringsreglement. In de wederlegging van die, als zij juist ware, zeker ernstige beschuldiging, paste de opmerking waartegen in het Voorloopig Verslag wordt opgekomen „dat in de verordeningen, die in 1891 en de twee volgende jaren werden vastgesteld door dezelfde autoriteit die het door hem bedoelde beginsel uitsprak, bepaald is dat voor het aanleggen van waterwerken heeren-diensten gevorderd mogen worden”. Zij strekte om in het licht te stellen, dat wanneer het aannemen van het besproken beginsel inderdaad de beteekenis had gehad, die er in het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer aan was toegekend, de posterieur tot tans gekomen heeren-dienstregelingen er toch zeker wel rekening mede gehouden zouden hebben. Bepalen toch die regelingen, zooals te recht in het Voorloopig Verslag wordt gezegd, wat mag en niet wat moet gevorderd worden, zeer zeker zal daarbij niet toegestaan worden te vorderen wat niet meer mag gevorderd worden. Over de bestaanbaarheid van het beginsel, mits tot zijne werkelijke beteekenis teruggebracht, naast de latere ordonnantie kan dan ook geen twijfel bestaan.

Wat is nu de geschiedenis van het herhaaldelijk besproken beginsel?

Als bekend mag worden verondersteld, dat eerst sedert 1885 de verbetering van het irrigatiewezen op Java krachtig ter hand is genomen. Tal van opnemingen werden verricht die in 1890 leidden tot het vaststellen van het programma voor de eerstkomende jaren, dat neêrgelegd is in het op bladz. 10^{en} 11 van de Memorie van Toelichting betreffende de Indische begroting voor 1891 vermelde algemeene irrigatieplan.

Hoewel bij dat plan de hoofdlijnen van den toekomstigen arbeid waren getrokken, bestond over de wijze waarop het uitgevoerd moest worden, in Indië veel verschil van gevoelen;

bepaaldelijk ten aanzien van de vraag, of de Staatsbemoeienis met het irrigatiewezen in eene bepaalde streek, waar verbetering van de bevoeiing urgent was te achten, zich zou bepalen tot de prise d'eau en het hoofdkanaal, dan wel zich tevens zou uitstrekken tot de nevenwerken. De vraag, in welke mate bij de uitvoering der werken van den arbeid der bevolking gebruik gemaakt zou worden, sloot zich van zelf daarbij aan.

Voortgaande op den weg waarop men geleidelijk was gekomen, vooral sinds het excident van het hoofdgeld beschikbaar was gesteld voor verschillende werken, was bij de raming der op het irrigatieplan gebrachte werken aangenomen, dat zij geheel in vrijen arbeid zouden uitgevoerd worden. Doch zoover wilde de Indische Regeering niet gaan. In overeenstemming met de inzichten van den toenmaligen directeur der burgerlijke openbare werken deed de Gouverneur-Generaal bij brief van den 1sten gouvernements-secretaris van 7 Juli 1890, n°. 1597, aan de bij de zaak betrokken departementschefs mededeelen, dat hij in beginsel van oordeel was, dat bij den aanleg van groote irrigatiewerken alleen „de prises d'eau en hoofdkanalen in vrijen arbeid en geheel voor rekening van den Staat moeten worden aangelegd, terwijl in de nevenwerken (secundaire leidingen met kunstwerken en afvoerkanaalen) in den regel op andere wijze zal moeten worden voorzien”. Sedert werd in het algemeen uitgegaan van het beginsel, dat ook de secundaire leidingen van Staatswege werden aangelegd, waarbij echter in elk speciaal geval werd onderzocht, of daarbij in verband met de bestaande bepalingen en andere omstandigheden al dan niet geheel of gedeeltelijk van heeren-diensten kon worden gebruik gemaakt.

Intusschen trad het hooger vermelde verschil van inzicht omtrent de wijze van uitvoering der irrigatiewerken scherper op den voorgrond, toen een onderzoek werd ingesteld naar de rentabiliteit der op het irrigatieplan gebrachte werken, met het doel om na te gaan welke daarvan zoo noodig uit eene leening en welke uit de gewone middelen te bekostigen zouden zijn. De Minister van Deden, door den Gouverneur-Generaal uitgenoodigd om van zijne zienswijze dienaangaande te doen blijken, was weinig ingenomen met het aangenomen stelsel. „Hoe ook”, schreef hij den 2den December 1892 aan den Gouverneur-Generaal, „over het tegenwoordige stelsel bij den aanleg van nieuwe en de verbetering van bestaande irrigatiewerken moge worden gedacht, hierover kan geen verschil van gevoelen bestaan, dat bij handhaving van dat stelsel nog ontzaglijke uitgaven voor de irrigatie van Java zullen worden vereischt, zelfs al wordt alleen rekening gehouden met de kosten van eersten aanleg”. De Minister van Deden schaarde zich dan ook beslist aan de zijde van hen die van oordeel waren, dat het om met de minst mogelijke kosten en binnen den kortst mogelijke tijd de irrigatie over geheel Java in een bevredigenden staat te brengen, dringend noodig was de Staatsbemoeienis te beperken tot de uitvoering van datgene, waarvan de uitvoering niet aan de inlandische bevolking kon worden overgelaten en dat een ruimer gebruik van den arbeid der bevolking behoorde te worden gemaakt. De Regeering behoefde zich zijns inziens niet bezwaard te gevoelen om het initiatief te nemen tot eene wijziging van beginselen, waaraan zij aanvankelijk gemeend had hare onverledele goedkeuring te moeten hechten, waar die wijziging zou strekken niet ten nadeele, maar ten voordeele van de irrigatie waaraan Java zooveel behoefte heeft.

Het is deze gedachtenwisseling geweest die, na het optreden van den tegenwoordigen Gouverneur-Generaal, geleid heeft tot de beslissing waarvan in het Koloniaal Verslag van 1896 melding is gemaakt.

Na deze uitweiding tot het Voorloopig Verslag terugkeerende, wenscht de ondergeteekende te doen opmerken, dat zoo van 1891—1894 zich ter zake geen moeilijkheden hebben voorgedaan, dit weinig bewijst tegen de juistheid zijner bewering, dat de grens tusschen hoofdleidingen en secundaire leidingen niet gemakkelijk te trekken valt. Het feit dat op Java hoofdkanalen worden gevonden die 3 M³. per seconde aanvoeren en zelfs die 1 M³. leveren, terwijl secundaire leidingen worden aangetroffen die 15 M³. en meer doorlaten, zal dit duidelijk genoeg in het licht stellen. De herinnering aan hetgeen de ondergeteekende vroeger (*Koloniale Politiek* bladz. 25) heeft gezegd over het werken in heeren-dienst, acht hij te dezer plaatse minder juist, daar het arbeiden aan wegen, waarop hij destijds het oog had, niet is gelijk te stellen met den arbeid aan openbare werken onder

(1) Dit contract is nedergelegd ter griffie uitsluitend ter kennisneming van de leden.

leiding van den waterstaat, waarbij het dus niet aan behoorlijk toezicht ontbreekt. Het verband tusschen het beschikbaar blijven van gelden op de onderafdeeling voor irrigatiewerken en de handhaving van het thans losgelaten beginsel is den ondergeteekende niet duidelijk, daar het onverwerkt blijven van een zeker bedrag in een gegeven jaar, niet strekt tot vermindering van de kosten van het werk in zijn geheel. En het is, zooals uit het hoogervermelde blijkt en door den ondergeteekende op 19 November jl. (*Handelingen* bladz. 183) in de Tweede Kamer met cijfers is aangetoond, juist de opdrijving geweest van de totaal-uitgaven van de verschillende werken, in verband met het vele dat nog gedaan moet worden, dat tot het loslaten van het vroegere al te vrijgevege beginsel heeft geleid. Ten onrechte wordt dan ook in het Voorloopig Verslag dit loslaten in verband gebracht met den financiëleen toestand in het enkele jaar 1894, dat te dezer plaatse als een gunstig jaar wordt voorgesteld, terwijl het op bladz. 4 van het Voorloopig Verslag onder de ongunstige jaren is gerangschikt.

Ten aanzien van het tweede punt, de verdere afschaffing van heerendiensten tegen verhooging van het hoofdgeld, blijkt uit de in het Voorloopig Verslag aangehaalde bladzijde (99) van het Koloniaal Verslag van 1897, dat van dit denkbeeld geenszins is afgezien. Alvorens daartoe over te gaan moet de Regeering echter de zekerheid hebben, dat de bevolking niet alleen op het oogmerk dat de maatregel genomen wordt, maar voortdurend het hogere hoofdgeld zonder te veel moeite zal kunnen betalen, want als het hoofdgeld eenmaal verhoogd is, moet het ook op dat bedrag blijven; voorzichtigheid is dus zoowel in het belang der inlandsche bevolking als in dat der schatkist geboden. De ondergeteekende begrijpt niet hoe aan het feit, dat de aanslag van de landrente na het einde van den termijn van fixatie is kunnen worden verhoogd, in algemeenen zin een argument ten gunste van verhooging van het hoofdgeld kan worden ontleend. Hooger opbrengst van de landrente over geheel Java en Madura kan zijns inziens zeer goed samengaan met bezwaren om in bepaalde gewesten of bepaalde gedeelten van gewesten het hoofdgeld te verhoogden, een maatregel — zooals zooveel reeds werd in herinnering gebracht — waarop niet kan worden teruggekomen. Bovendien moet ten aanzien van de landrente niet uit het oog worden verloren, dat de bevolking toeneemt en in verscheidene streken de invloed van spoorwegen en irrigatiewerken zich begint te doen gevoelen.

Dat het toezicht op de naleving der heerendienstregelingen en van de voorschriften omtrent dessadiensten in de laatste jaren niet altijd voldoende zou zijn geweest, is den ondergeteekende niet bekend. Dat berichten in dagbladen dienaangaande niet altijd vertrouwen verdienen, moge hieruit blijken, dat tegenover de bewering in zoodanig bericht, dat de heerendiensten bij de uitvoering van het Ooster bandjirkanaal in de residentie Samarang zóó drukkend zouden zijn, dat de bevolking in sommige kampongs slechts één dag in de week over heeft voor zichzelf, door den resident, ter zake door den Gouverneur-Generaal om inlichting gevraagd, uit de cijfers der gepraesteerde dagdiensten kon worden aangetoond, dat niet meer dan één dag per maand was gevorderd.

Onderafdeeling 41. Met hetgeen in het Voorloopig Verslag zelf reeds is gezegd tot wederlegging van de bezwaren, die door een aantal leden zijn aangevoerd tegen het bestemmen van geld uit de schatkist voor heidsche en Mohammedaansche feesten, kan de ondergeteekende zich geheel vereenigen. Alleen heeft hij daaraan nog te mogen toevoegen dat met het oog op de bestaande toestanden op Nederlandsch Nieuw-Guinea er weinig kans bestaat dat de Regeering geroepen zal worden om aldaar voor zoodanige feesten gelden beschikbaar te stellen.

Onderafdeeling 47. Het valt uit den aard der zaak moeilijk vergelijkingen te maken tusschen inlandsche veeartsenijkundigen enerzijds en dokters-djawa en inlandsche vroedvrouwen anderzijds. Dergelijke vergelijkingen toch leiden op een dwaalspoor, aangezien de aard der te praesteeren diensten zoo zeer uiteen loopt. Bovendien moge worden herinnerd dat een der hoofddredenen, die er toe hebben geleid om van de opleiding van inlandsche veeartsen af te zien, gelegen is in het feit, dat het niet aangaat epidemische veeziekten, bijv. runderpest — eene ziekte die zelfs

voor de kundigste Europeesche veeartsen dikwijls zeer moeilijk is te onderkennen — door inlandsche veeartsenijkundigen te doen constateeren. Niet slechts wegens de financiële gevolgen voor de schatkist, maar ook wegens het bezwaar dat er uit een oeconomisch oogpunt aan verbonden is, indien ten gevolge van minder juiste diagnose en onnoodig afmaken van vee, sommige streken van vee zouden kunnen worden ontbloot, verdient in deze aangelegenheid met groote voorzichtigheid te worden te werk gegaan.

Onderafdeeling 48. De hogere aanslag in de landrente na het jaar 1893 is nagenoeg uitsluitend het gevolg van het toepassen der gegevens, verkregen bij gelegenheid van de onderzoeken, die hebben plaats gehad na afloop van het vijfjarig tijdvak van fixatie der landrente, dat met het jaar 1893 eindigde. Omtrent de resultaten van die onderzoeken behelzen de Koloniale Verslagen van de laatste jaren uitvoerige inlichtingen (namelijk dat van 1894 bladz. 83; 1895 bladz. 103; 1896 bladz. 85), naar welke de ondergeteekende de vrijheid neemt te verwijzen. Uit die inlichtingen blijkt voldoende, dat de Regeering geheel vreemd is aan de zucht om de landrente op te drijven en dat bij de vaststelling van de nieuwe aanslagcijfers nauwgezet rekening is gehouden met de draagkracht der bevolking.

Ten aanzien van hetgeen de ondergeteekende op 15 December 1886 en 25 Maart 1892, bij gelegenheid van voorstellen tot schorsing van het uitvoerrecht van suiker, heeft gezegd over den druk der landrente op Java en den druk der grondbelasting in Nederland, veroorlooft hij zich de opmerking, dat hij op 15 December 1886 uitdrukkelijk heeft doen uitkomen dat die vergelijking niet volledig opging. Geenszins was het toen zijne bedoeling dusdanige ongelijkssoortige belastingen op één lijn te stellen, maar wel om aan te toonen dat het niet noodig was het uitvoerrecht op de suiker te handhaven bij wijze van extra-bijslag op de landrente.

Onderafdeeling 50. Het denkbeeld, door enkele leden geopperd om zoowel de gouvernements-koffiecultuur als het monopolie op te heffen, tegen toekenning aan het Gouvernement van een zeker aandeel in de opbrengst, is reeds in het Voorloopig Verslag op afdoende wijze door andere leden weerlegd. Aan de van die zijde gemaakte opmerkingen heeft de ondergeteekende niets toe te voegen. Hij kan echter niet inzien, dat uit het aangehaalde gedeelte van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer betreffende de aanhangige begrooting zou blijken, dat hij thans geheel andere beginselen ten aanzien van het koffievragestuk zou zijn toegedaan, dan die door hem zijn ontwikkeld in eene redevoering op 13 April 1891 in de kies-vereeniging Burgerplicht te Amsterdam gehouden. Aan opheffing van het monopolie dadelijk in streken, waar de koffiecultuur nu al geen noemenswaardige resultaten geeft" is reeds, ook op zijn aandrang, gevolg gegeven in Bantam, Japara, Rembang en Krawang, terwijl thans opheffing van het monopolie in Menado door hem is voorgedragen. En met betrekking tot de bij die gelegenheid door hem wenschelijk geachte „opheffing van de gouvernements-koffiecultuur binnen vijf jaren na het in werking treden eener regeling desbetreffende", moet in het oog worden gehouden, dat hij toen sprak onder den indruk van de slechte oogsten der beide laatste jaren — de raming was toen gemiddeld 223 000 pikols (*Koloniale Politiek* bladz.) — en dat hij aanleiding meende te hebben om te vreezen, dat dit zou voort zou gaan. Gelukkig is die vrees niet bewaarheid en het verheugt hem te kunnen toegeven dat hij zich de toekomst in dit opzicht te donker voorstelde. Hij is dus van oordeel, dat de tweestrijd, dien men gemeend heeft op te merken, niet bestaat. Hieronder volgt eene opgave van de zuivere baten (ongerekend natuurlijk de kosten van bestuur), welke de gouvernements-koffiecultuur sinds 1886 jaarlijks heeft opgeleverd:

1886	f 45 117 655	} gemiddeld f 24 627 132
1887	37 074 285	
1888	13 078 552	
1889	23 336 199	
1890	34 528 969	

Eindverslag der Commissie van Rapporteurs over de Indische begrooting voor 1898 en invoering opium-regie.

1891	f 9 695 012	} gemiddeld f 16 102 511
1892	11 692 695	
1893	30 295 866	
1894	12 698 073	
1895	16 130 908	
1896	14 764 889	

Hoeveel die bate in elk der voornoemde jaren zou bedragen hebben indien er evenveel koffie ingekocht als verkocht ware, kan niet met juistheid worden nagegaan. Daarom is dan ook ditmaal de berekening achterwege gelaten, die tot nogtoe aan den voet van den staat op bladz. 3 der Memorie van Toelichting werd opgenomen.

De ondergeteekende begrijpt niet hoe zijne mededeeling, dat ook volgens het gevoelen van den Gouverneur-Generaal de bijslagproef volgens de in 1893 aangenomen beginselen niet tot het beoogde doel zal leiden, in verband met het in April jl. verschenen opstel van dr. BURCK tot eenige verrassing aanleiding heeft gegeven, daar dr. BURCK zelf — zooals het Voorloopig Verslag trouwens vermeldt — heeft erkend, dat dit stelsel niet in staat is om datgene te geven, waar het in de eerste plaats op aankomt, namelijk het in het leven roepen van eene regeling die de gouvernementen-koffiecultuur vermag op te heffen uit den toestand van verval, waarin zij gekomen is. Of het bijslagstelsel gunstiger resultaten zou hebben opgeleverd indien, overeenkomstig het indertijd door de Indische Regeering aanbevolen denkbeeld, de gouvernementen-koffiecultuur en het boschwezen onder dezelfde leiding waren gebracht, zal nu wel een punt van twijfel moeten blijven.

Zoo wel dit punt als de verder in het Voorloopig Verslag ter sprake gebrachte afwijking van de vroegere voorstellen der Indische Regeering meent de ondergeteekende onbesproken te mogen laten, want hij kan niet inzien welk nut eene heropening van het debat daarover, in het tegenwoordig stadium der zaak, zou kunnen hebben.

Ten aanzien van hetgeen thans tot aanmoediging van de vrije cultuur gedaan wordt, kan worden medegedeeld, dat zulks inderdaad eene voortzetting is van hetgeen reeds in 1893 geschiedde en nog geschiedt in het district Kandangan van de afdeeling Loemadjang. Hoe intusschen de mededeelingen van den ondergeteekende op 23 November jl. den indruk hebben kunnen vestigen, dat de tegenwoordige Gouverneur-Generaal voor het eerst proeven in die richting heeft genomen, is hem niet duidelijk, daar hij zich niet in dien zin heeft uitgelaten. De opmerking, dat op de aangegeven wijze door een maatregel, genomen voor de vrijwillige cultuur, niet kan worden voldaan aan het voorschrift van art. 56, n°. 4, van het Regeeringsreglement, dat de gedwongen cultuur den inlander bij gelijken arbeid ten minste gelijke voordeelen moet opleveren als de vrije cultuur, zou juist zijn indien niet het voornemen bestond om, wanneer de maatregel voor de vrije cultuur slaagt, hem zoo mogelijk ook op de verplichte cultuur toe te passen.

Of verhooging van den inkoopprijs zou kunnen leiden tot bereiking van het doel, dat het Regeeringsreglement beoogt, is eene vraag van wijde strekking, waarvan de oplossing op de gronden, die de ondergeteekende op 23 November jl. in de Tweede Kamer heeft ontwikkeld, in den laatsten tijd meer gecompliceerd is geworden.

Omtrent de vraag, wat het voornemen is van den ondergeteekende met het systeem van voorschot bij aanleg van koffietuinen ter vervanging van het ondoelmatig gebleken stelsel van bijslag en of dit algemeen zal worden toegepast, ook daar waar bijslag niet noodig ware geweest, veroorlooft hij zich de opmerking, dat hier minder juist is gewag gemaakt van voorschotten, daar het in de bedoeling ligt tot aanmoediging van de vrije cultuur, aan de inlanders, die genegen blijken op bepaalde voorwaarden koffieplantsoenen aan te leggen, eene tegemoetkoming per bouw gedurende de eerste drie levensjaren van het plantsoen te verleenen, en later, zoo dit mogelijk blijkt, dit stelsel ook tot de verplichte cultuur uit te breiden, natuurlijk alleen daar waar de cultuur zonder die tegemoetkoming voor de bevolking niet loonend is te achten.

Het is den ondergeteekende aangenaam te vernemen, dat tegen de formeele intrekking van de gouvernementen-koffiecultuur in de afdeeling Panaroekan geen bezwaar bestaat en dat met ingenomenheid is gezien, dat belangrijke sommen zijn uitgetrokken voor het nemen van krachtige maatregelen tegen de onttrekking van koffie aan de verplichte levering in de nabijheid van streken waar de verplichte levering is afgeschaft.

Onderafdeeling 52. Of de som van p. m. f 250 000, die ten gevolge van het faillissement der „Houtaankap-maatschappij Wijsman” in 1896 onbetaald bleef, als een verliespost voor den Staat is te beschouwen, zal eerst kunnen blijken wanneer dat faillissement geheel zal zijn afgewikkeld en de personen, die zich hoofdelijk als borgen verbonden hebben voor de richtige nakoming door de maatschappij van de verschillende door haar met den Staat gesloten overeenkomsten, zoo noodig in rechten zullen zijn aangesproken.

Vde AFDEELING.

Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid.

Onderafdeeling 59. De beantwoording van de vraag, of het wenschelijk is de reorganisatie der scholen voor zonen van inlandsche hoofden en andere aanzienlijke inlanders ten behoeve van de opleiding tot inlandsche ambtenaren, ook op andere scholen dan op die te Magelang toe te passen, is afhankelijk van de inlichtingen welke dienaangaande van den Landvoogd zijn gevraagd.

Onderafdeeling 65. 2. Dat het streven van den ondergeteekende om verbetering te brengen in de wijze van opleiding van inlandsche vroedvrouwen, ten einde beter in de behoefte te kunnen voorzien, instemming heeft gevonden, is door hem met waardeering vernomen.

Omdat de zienswijze der Indische Regeering omtrent deze aangelegenheid nog niet bekend is, onthoudt de ondergeteekende zich van het koesteren van eenige verwachting op dit punt.

3. Ook de ondergeteekende betreurt het dat de tegenwoordige toestand der geldmiddelen hem noopt met de bevrediging eener ook door hem en de Indische Regeering erkende behoefte aan verbetering van het krankzinnigenwezen in Nederlandsch-Indië, door de oprichting van een nieuw gesticht te Lawang, te wachten tot een gunstiger tijdstip. Zijne aandacht blijft op deze zaak gevestigd.

Onderafdeeling 66. Aan de voorgestelde regeling van het ijkwezen zal het voordeel niet kunnen worden ontzegd, dat zij een beteren grondslag heeft dan tot dusver bestond, en dus aanbeveling verdient, zelfs indien eene grondige herziening der regeling er van eerlang noodzakelijk wordt geacht.

Vide AFDEELING.

Burgerlijke openbare werken.

Watervoorziening te Soerabaja. Na al wat door den ondergeteekende zowel schriftelijk als mondeling reeds over dit onderwerp is gezegd, zal hij wel niet opnieuw behoeven te verzekeren dat hij niets zal verzuimen wat in zijn vermogen ligt om deze aangelegenheid spoedig tot eene beslissing te brengen.

Tot opheldering van zijne bewering, dat „deze zaak in Indië lang heeft getraineerd”, veroorlooft de ondergeteekende zich te verwijzen naar bladz. 148 van het Koloniaal Verslag van 1893 en naar bladz. 147 van dat van 1894, waar is medegedeeld hoe, hangende de overweging van de in 1892 ontworpen concessievoorwaarden, welke aan de schatkist den eisch van een jaarlijksch offer van f 100 000 stelden, eene concessie-aanvraag werd gedaan die aanleiding gaf tot het vermoeden, dat het mogelijk zou zijn door natuurlijk gefiltreerd rivierwater in de behoefte te voorzien.

Voordat nog dit onderzoek geheel afgeloopen was, werd (Koloniaal Verslag 1895, bladz. 162/3) het vooruitzicht geopend

Eindverslag der Commissie van Rapporteurs over de Indische begrooting voor 1898 en invoering opium-regie.

dat uit de dichter bij Soerabaja gelegen Kasri-bronnen het noodige zuivere water aan Soerabaja zou kunnen worden verstrekt, zonder dat de schatkist eene zoo aanzienlijke som zou hebben te betalen als door de in 1892 ontworpen concessie-voorwaarden werd gevorderd. En dat het nu niet zoo te betreuren valt dat de in 1892 ontworpen concessie-voorwaarden niet door de Regeering zijn aanvaard, moge hieruit blijken, dat de ondergeteekende thans in het bezit is van eene concessie-aanvraag van dezelfde aanvragers, waarbij 2000 M³ per etmaal worden beschikbaar gesteld zonder betaling door den Staat. Het was juist de eisch, dat de inlandsche bevolking kosteloos goed water moest bekomen, die het meest het nemen eener beslissing heeft vertraagd, en de ondergeteekende behoeft dus nauwelijks te verzekeren dat dit belang bij de beslissing, die hij weldra hoopt te kunnen nemen, niet uit het oog verloren zal worden.

Onderafdeeling 75. Tot het geven, te zijner tijd, van nadere inlichtingen betreffende de hoogere raming van kosten der werken in de Solo-vallei is de ondergeteekende volkomen bereid. Voorloopig moet echter, zooals hij op 24 November jl. in de Tweede Kamer zeide, het rapport der commissie van onderzoek worden afgewacht.

Krachtige voortzetting der irrigatiewerken acht ook de ondergeteekende wenschelijk. Zooals hij reeds op voormelden datum in de Tweede Kamer mededeelde, zal hij, voordat een irrigatiewerk ondernomen wordt, niet een bepaald eisch ten aanzien van de rentabiliteit van dat werk stellen, maar wel onderzoeken of op behoorlijke gronden door de Indische Regeering is aangetoond, dat het voor de bevolking een nuttig werk is. De quaestie der rentabiliteit blijft echter van belang voor de beantwoording van de vraag, of voor de uitvoering van het werk zoo nodig mag worden geleend. Dat door de Indische Regeering de eisch zou zijn gesteld, dat ten minste 6 pct. van het aanlegkapitaal der werken (namelijk 4 pct. wegens rente en aflossing en 2 pct. wegens kosten van onderhoud, bediening en bewaking) gaandeweg in verhooging der landrente moet worden teruggevonden, is niet geheel juist. De aangehaalde mededeeling op bladz. 133 van het Koloniaal Verslag van 1896 heeft betrekking op de voortzetting van een in 1894 aan de orde gesteld nader onderzoek naar de rentabiliteit van de in de laatste jaren onderhanden genomen of voltooide irrigatiewerken. Aanleiding tot dit onderzoek was de van de zijde der Eerste Kamer (bladz. 2 van het Voorloopig Verslag betreffende de Indische begrooting van 1894) gemaakte opmerking, dat de aanleg van irrigatiewerken tot dusver niet tot verhooging van de opbrengst der landrente had geleid. De Minister van Deden maakte toen, in de vergadering dier Kamer van 29 December 1893 (bladz. 173 der *Handelingen*), melding van de resultaten van een bij zijn Departement gemaakte berekening omtrent het bedrag waarmede de landrente per geïrrigeerde bouw verhoogd zou moeten worden om een equivalent op te leveren van de rente en aflossing van de geraamde kosten der irrigatiewerken, en droeg bij schrijven van 11 Januari 1894 een nader onderzoek deswege aan de Indische Regeering op.

Onderafdeeling 81. Zooals reeds op bladz. 9 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Eerste Kamer over de Indische begrooting voor 1897 door den vorigen Minister werd gezegd, zouden voor eene telegraphische verbinding van Borneo met Java nodig zijn: een kabel van Bandjermasin naar Grisse (Soerabaja) of naar Siteobondo (Bezoek), en een kabel van Pontianak, hetzij via Billiton naar Batavia, hetzij via Billiton en Banka naar Palembang (dat telegraphisch met Java verbonden is). Tevens werd er toen op gewezen dat voor die kabels een zeer aanmerkelijk bedrag zou worden vereischt.

Al beaamt de ondergeteekende gaarne, evenals destijds zijn ambtsvoorganger, de wenschelijkheid van het tot stand komen eener telegraphische verbinding tusschen Borneo en Java, ook zijns inziens zal de vervulling van dien wensch tot financieel betere tijden moeten uitgesteld worden.

Onderafdeeling 85. Hoewel de gebleken noodzakelijkheid om ten aanzien van een paar punten nadere inlichting aan de Indische Regeering te vragen, misschien eene kleine vertraging

kan veroorzaken, mag toch, zooals de ondergeteekende reeds op 24 November jl. in de Tweede Kamer heeft gezegd, op de spoedige indiening van een wetsontwerp voor het aanleggen van een spoorweg van Kalisat naar Banjoewangi gerekend worden.

VIIde AFDEELING.

Oorlog.

Ten aanzien van het opstel over het duel, waarop door enkele leden de aandacht werd gevestigd, meent de ondergeteekende te moeten doen opmerken, dat het wel is waar uit Soerabaja is ingezonden, maar dat overigens uit niets blijkt, dat het betrekking heeft op Indische toestanden. Integendeel zou men uit het feit, dat de schrijver het duel beschouwt tegenover het „Nederlandsche strafwetboek” en dat hij spreekt over dergelijke gevallen „in ons kleine landje” voorkomende, moeten afleiden dat hij in Nederland voorgevallen feiten op het oog heeft, tot welke onderstelling nog te eerder aanleiding bestaat omdat het Indische strafwetboek voor Europeanen het duel niet kent als een zelfstandig misdrijf en het dus ook niet als zoodanig strafbaar stelt. De ondergeteekende kan dan ook geen aanleiding vinden om zijnerzijds een onderzoek te doen instellen naar de in het opstel slechts zeer vaag medegedeelde feiten, en zulks te minder omdat de schrijver in menig opzicht blijk geeft niet bekend te zijn met verschillende bijzonderheden, die zijn onderwerp beheerschen. Zoo bijv. kent men noch bij het leger hier te lande noch in Indië den door hem vermelden „raad van eer,” en het is zelfs opmerkelijk, dat de directeur van justitie te Batavia, toen het legerbestuur twintig jaar geleden aan de Regeering een ontwerp aanbood voor de oprichting van zulke „eeregerechten”, die oprichting ontraadde, o. a. onder aantekening: „Duels tusschen officieren zijn in de laatste jaren zeer zeldzaam”. De ondergeteekende acht zich gelukkig daarbij te kunnen voegen, dat het tweegevecht ook thans in Indië niet dan sporadisch voorkomt.

De ondergeteekende wenscht, evenals zijn voorganger, die daarover reeds in 1893 een aanschrijving tot de Indische Regeering richtte, niets onbeproefd te laten wat het misbruik van sterken drank in het Indische leger kan weren. Hij heeft van dezen wensch nog onlangs, bij brief van 9 December jl., aan de Indische Regeering doen blijken.

Onderafdeeling 93. Voor de bijzonder gunstige resultaten der Amboineesche werving in 1896 kan, aan de hand van de ter zake uit Indië ontvangen berichten, geen andere reden worden gevonden, dan het klimmend effect, verkregen met den bij gouvernements besluit van 7 September 1894, n. 21, bevolen maatregel, dat daar waar geen garnizoenen zijn gelegerd, de werving plaats heeft door uitzending van detachementen militairen, onder commando van een officier en met medegeleide van een officier van gezondheid (zie Koloniaal Verslag 1895, bladz. 45). De aandacht van het Opperbestuur blijft gevestigd op de wenschelijkheid om het Europeesche gedeelte van het leger zoo min mogelijk uit te breiden, kan het zijn, zelfs in die krimp; maar het is thans zeker niet het oogenblik om tot die inkrimping te geraken. Vergelijking met hetgeen in Britsch-Indië geschiedt mag in dit opzicht niet dan met groote behoedzaamheid gemaakt worden, omdat hier te lande de gelegenheid ontbreekt, die de organisatie in Engeland gedooft, om het Europeesche gedeelte der koloniale bezetting — wanneer noodig — door uitzending van ettelijke regimenten uit het moederland plotseling zeer aanmerkelijk te versterken.

Hoever men op dit oogenblik gevorderd is met de uitgifte van het nieuwe geweer vermag de ondergeteekende niet te zeggen. Bij de expeditie troepen in Segli (Augustus jl.) waren, voor zoover bekend, twee bataljons die met dat geweer bewapend waren, en op 15 December jl. zijn de laatste 500 geweren van 6.5 m.M. in Indië aangekomen. Voor den geregelden aanvoer der munitie wordt behoorlijk gezorgd. In den loop dezes jaars werden zes miljoen patronen uitgezonden, waarvan er 5 300 000 vóór medio November jl. in Indië waren aangebracht. Maatregelen zijn genomen om vóór 1 Mei des volgenden jaars nog omstreeks acht miljoen patronen aldaar te doen ontschepen.

VIIIste AFDEELING.

Marine.

Het was den ondergeteekende aangenaam te vernemen dat verscheidene leden het voornemen der Regeering beamen om eene dokgelegenheid in de wateren van noordelijk Sumatra te scheppen. Plannen tot het maken van eene dergelijke inrichting in het oostelijk deel van onzen Archipel bestaan vooralsnog niet. Mocht daartoe van particuliere zijde het initiatief worden genomen, dan zullen die pogingen op de medewerking der Regeering kunnen rekenen, gelijk reeds door den vorigen Minister is toegezegd.

Na herhaald overleg met de Indische Regeering over den aanbouw van speciaal voor den rivierdienst bestemde oorlogsstoomers, is besloten om in het aanstaande jaar met het flottieljevaartuig *Flores*, welke bodem, blijkens mededeeling van den commandant der zeemacht, evenals de *Ceram* slechts 30 d.M. diepgang heeft, een proef te nemen in het station Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. Daaruit zal kunnen blijken, of inderdaad dat type voor den rivierdienst geschikt is en dus met genoemde bodems op de rivieren in de eerste jaren kan worden volstaan, dan wel of er dient gezocht te worden naar eene andere oplossing van het vraagstuk, door transformatie bijv. van particuliere rivierstoomers of aanbouw van een tweetal hekwieltstoomers.

Oorspronkelijk bestond het voornemen om aan Hr. Ms. pantserschip *Koning der Nederlanden* eene dubbele bestemming te geven, namelijk van drijvende batterij voor de locale verdediging van Soerabaja en van wachtschip. Daar echter met de eerstbedoelde verbouwing een zeer aanzienlijk bedrag gemoeid zou zijn, ongerekend nog de kosten voor de bewapening met modern geschut, is van deze transformatie afgezien en besloten den bodem slechts in te richten tot wachtschip, dat is tot eene drijvende kazerne. Blijkens eene door den hoofdingenieur van scheepsbouw opge maakte nota konden evenwel voor beide bestemmingen de torens met alles wat daaraan verbonden is, als de geraanten, fundaties, wallen, hydrauliek, glacijsplaten enz. niet behouden worden.

Uitgaven in Nederland.

IIde AFDEELING.

Justitie.

Al de werkzaamheden, die tot dusverre door de firma A. van HOBOKEN EN C^o als gemachtigde der Indische weeskamers werden verricht, zijn overgebracht naar het Departement van Koloniën, dus ook die om de weeskamers te vertegenwoordigen wanneer zij als toezienende voogd of curator geroepen worden om mede te werken tot boedelscheidingen of op andere wijze als zoodanig moeten optreden. Daarvoor zal de ondergeteekende, krachtens de op hem door de weeskamers verstrekte volmacht, een of meer ambtenaren van zijn Departement substitueeren, die in geval verrichtingen van minder beteekenis buiten 's Gravenhage moeten plaats hebben, wederom substitutie kunnen verleen aan ter plaatse aanwezige personen, met dien verstande dat te passeeren akten, meer speciaal van boedelscheiding, voordat zij verleden worden, steeds vooraf aan het Departement zullen worden onderzocht en goedgekeurd.

IVde AFDEELING.

Binnenlandsch Bestuur.

Onderafdeeling 20. Wat betreft het bezwaar van eenige leden tegen de aangenomen vaartsnelheid voor de aan te bouwen recherche-vaartuigen, meent de ondergeteekende te kunnen verwijzen naar hetgeen door hem te dien aanzien is medegedeeld in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (laatste alinea van bladz. 6). Een viertal recherche-vaartuigen wordt door den gouverneur van Atjeh voldoende geacht.

Vde AFDEELING.

Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid.

Onderafdeeling 32. Het zou, naar de meening van den ondergeteekende, te betreuren zijn als de van Lombok afkomstige *preciosa*, waaraan naar het oordeel van deskundigen bijna zonder onderscheid eene hooge kunstwaarde moet worden toegekend, werden vervreemd. Hij wenscht daarom alleen die voorwerpen te verkoopen die, zooals de ongemonteerde steenen, geen kunstwaarde hebben en stelt zich voor dan tevens den Bandjermasinschen diamant te doen verkoopen.

Onderafdeeling 38. Ter aanvulling van het personeel van het mijnwezen wordt gedaan wat mogelijk is. In dit jaar hebben zich zes jongelieden aangeboden om te worden opgeleid overeenkomstig het Koninklijk besluit van 23 Juni 1897, n°. 84 (*Indisch Staatsblad* n°. 223), die allen zijn aangenomen. Rationeel komt het voor dat voor de benoembaarheid tot ingenieur bij het mijnwezen in Nederlandsch-Indië o. a. gevorderd wordt het diploma van mijn-ingenieur, zooals dat bij de wet op het middelbaar onderwijs is vastgesteld. Stelt dat diploma te hooge eischen, wat den ondergeteekende niet bekend is, dan zou de wet op het middelbaar onderwijs gewijzigd moeten worden. Het bovengenoemde Koninklijk besluit regelt de opleiding der Indische mijn-ingenieurs zoodanig, dat ook aan de practijk een deel dier opleiding is toevertrouwd.

Middelen in Indië.

9. b. Dezer dagen is van den Gouverneur-Generaal het voorstel ontvangen om bij de begroting voor 1899 te rekenen op de vervanging van de rundslachtpacht op Java en Madura door eene directe heffing. De ondergeteekende zal daaraan niet alleen zijne volle aandacht schenken, maar hoopt het voorstel te zullen kunnen overnemen.

c. Indien het mogelijk ware het spelen aan de Chineezzen geheel te verbieden en het verbod te handhaven, zou dergelijke maatregel bij den ondergeteekende instemming vinden. Uit den aard der zaak is dat niet mogelijk. Wel kan door inmenging der Regeering het kwaad beperkt worden, en dat doet de verpachting van het recht om te laten spelen. Aanmoediging en toeneming van de speelzucht is daarin niet te vinden, want er ligt in beperking van de gelegenheid om te spelen; officieele sanctionneering van het spel moge men het noemen, maar gevraagd mag worden, of het beter is voor het bestaan van het kwaad de oogen te sluiten dan het te erkennen en er tegen op te treden zoo veel als practisch mogelijk is. En dit laatste geschiedt. Thans is het spelen verboden buiten de speelplaatsen die aan den pachter zijn toegestaan, de geoorloofde spelen zijn nauwkeurig opgesomd, terwijl het gebruik van opium en spiritualia in de speelplaatsen verboden is; slechts volwassen Chineesche mannen mogen aan de spelen deelnemen en inlanders worden geweerd, de politie heeft op dat alles toezicht. Wanneer het waar mocht zijn dat in den laatsten tijd met reden geklaagd wordt over sterke uitbreiding der speelzucht onder Europeanen en daarmede gelijkgestelden en onder de inlandsche bevolking te eeniger plaatse, dan ziet de ondergeteekende geen reden om dat toe te schrijven aan de pacht.

Wat het stelsel der verpachtingen in het algemeen bestemd is om langzamerhand te verdwijnen, acht de ondergeteekende waarschijnlijk, en hij hoopt er toe mede te werken, (zie de vorige paragraaf), maar onder de pachten die nog het best te verdedigen zijn, rekent hij de speelzucht, omdat haar doel niet uitsluitend is belastingheffing, maar in de eerste plaats beperking van een kwaad dat zonder inmenging der Regeering welig zou voorttieren, terwijl de pacht een goed middel tot deze inmenging aanbiedt.

26. a. Omtrent het stadium, waarin zich de invoering der hoofdelijke belasting ter Westkust van Sumatra bevindt, kan de ondergeteekende nog slechts mededeelen, dat een over deze aangelegenheid handelend rapport van den gouverneur van dat

Overzicht der wijziging gebracht in de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing vestingstelsel, dienst 1898.

gewest, blijkens een van den Gouverneur-Generaal ontvangen telegram, in het laatst der vorige maand bij de Indische Regeering in behandeling was.

Middelen in Nederland.

1. *Verkoop van koffie.* In overeenstemming met het advies der Nederlandsche Handelmaatschappij heeft de ondergeteekende gemeend in de laatste hier te lande gehouden gouvernements-koffieveiling geen limite te moeten stellen, maar den loop der markt te moeten volgen. De zaak had zich als volgt toegedragen. Na het opmaken van de taxatie voor de veiling had op 10 November jl. eene veiling van gouvernements-koffie te Batavia plaats gehad, waarin de prijzen aanmerkelijk waren teruggelopen. De daling van den marktprijs van Javakoffie was dus reeds vóór de veiling bekend. Juist met het oog op die daling zou het ophouden — afgescheiden van alle andere overwegingen die daartoe in een zeker geval zouden kunnen doen besluiten — niet aanbevelenswaardig geweest zijn.

In verband met hetgeen bij de voorlaatste veiling op 10 November te Batavia was voorgevallen, heeft de Gouverneur-Generaal, op verzoek van den ondergeteekende, een limite bij de op 8 December jl. aldaar gehouden koffieveiling gesteld. Die maatregel is in geen deele als eene speculatie aan te merken, maar was alleen noodig om te voorkomen dat, bij geringen kooplust en bij onzekere vooruitzichten omtrent het artikel, de contramine vrij spel zou hebben en alzoo de prijzen kunstmatig zou doen dalen. De afloop der veiling heeft getoond dat de maatregel nuttig gewerkt heeft.

Invoering van de opiumregie op Java en Madura.

Zooals de ondergeteekende reeds met feiten en cijfers in zijne Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer aantoonde, berust de meening, als zou onder het vorstenbestuur een algemeen verbod van opiumgebruik op Lombok bestaan hebben, op een misverstand. Hij deelde daar ook mede dat de regie er slechts een zeer beperkt gebied zal hebben.

Wat de Regeering beoogt met de invoering der opiumregie is allereerst een einde te maken aan de nadeelen, die speciaal aan de verpachting van dit middel verboden zijn, zooals het aanmoedigen van het gebruik van opium door de pachters, de corruptie door de pachters van lagere ambtenaren en het misleiden van politie en justitie. Eerst later, wanneer zij het terrein meester is, zal de regie zich geleidelijke beperking van het opiumgebruik moeten ten doel stellen.

De Minister van Koloniën,
CREMER.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeeling van dit Antwoord aan de Vergadering haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld 22 December 1897.

SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE.
VAN ALPHEN.
PIJNACKER HORDIJK.
SASSEN.
ALBERDA VAN EKENSTEIN.

OVERZICHT der wijziging gebracht in de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1898. (56)

Het totaal der vestingbegrooting voor 1898, uitgetrokken tot een bedrag van f 1 298 700, is verhoogd met f 30 000 en mitsdien gebracht op f 1 328 700

Onderwerp der wijziging.

Artikel 4 is door de Regeering met f 30 000 verhoogd, voor het maken van werken ten behoeve der drinkwatervoorziening. Zie de Nota van Wijziging, N°. 56. 11.

OVERZICHT der wijzigingen gebracht in de begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1898. (97)

De definitieve vaststelling der koloniale huishoudelijke begrooting van Suriname voor 1898 is geraamd bij de indiening op (zie n°. 97² der Gedrukte Stukken). . . . f 2 348 118,37⁵

Is vóór de beraadslaging bij Nota n°. 15 door de Regeering verhoogd met. 206,67

Alzoo vastgesteld op . . . f 2 348 325 04⁵

De verhooging betreft art. 94.

Voor deze wijziging kan worden verwezen naar de noot voorkomende op bladz. 1 der Memorie van Toelichting betreffende het wetsontwerp tot nadere wijziging van de Koloniale huishoudelijke begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1896 (Gedrukte Stukken 1897—1898, 121, n°. 3).

Vermits het bedrag in 1896 door leening ontvangen doch niet besteed voor productieve werken onder de middelen en inkomsten op ee van B is overgeschreven, moet het cijfer f 199 375, voorkomende in de 3de kolom onder dd van B, f 83 292,58⁵ minder bedragen en dus gesteld worden op f 116 082,41⁵, terwijl de andere daarop betrekking hebbende cijfers daarmede verband moeten houden.

OVERZICHT der wijziging gebracht in de begrooting van Curaçao voor het dienstjaar 1898. (106)

De definitieve vaststelling der koloniale huishoudelijke begrooting van Curaçao voor 1898 is geraamd bij de indiening op (zie n°. 106² der Gedrukte Stukken). . . . f 700 351,87⁵

Is vóór de beraadslaging bij Nota n°. 20 door de Regeering verminderd met. 7 562,50

Alzoo vastgesteld op . . . f 692 789,37⁵

De vermindering betreft art. 97.

Een streven naar bezuiniging, dat reeds dadelijk tot vermindering van uitgaven leidt, ligt, behalve in de lagere raming van f 1907 voor bureelbehoeften, waarop ook in het Voorloopig Verslag wordt gewezen, in de sedert tot stand gekomen verordening tot wijziging van die regelende het onderwijs, waarvan sprake is in de toelichting van de door den Gouverneur ingediende Nota van Wijzigingen op het ontwerp tot voorloopige vaststelling van de begrooting, en in de notulen van den Kolonialen Raad (stukken n°. 15 en 16). Dientengevolge is art. 97 verminderd met f 7552,50.

AANWIJZING van eene verandering, gedurende de beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gebracht in het ontwerp van wet tot vaststelling van het IIde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1898. (2)

Artikel 3

is gewijzigd als volgt:

„Op artikel 34 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk